

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ІМ.Ю.М. ПОТЕБНІ
(повна назва кафедри)

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

Кваліфікаційна робота / проект

другий (магістерський)

(рівень вищої освіти)

на тему Удосконалення фінансової політики промислового регіону

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0720-удмс-3
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

(код і назва спеціальності)

освітньої програми управління державними та

(код і назва освітньої програми)

місцевими фінансами

(код і назва освітньої програми)

спеціалізації _____

(код і назва спеціалізації)

Литвин В.Ю.

(ініціали та прізвище)

Керівник доцент кафедри інформаційної економіки,

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

підприємництва та фінансів, доцент, к.е.н.

Ткаченко Є.Ю.

Рецензент доцент кафедри інформаційної економіки,

підприємництва та фінансів, к.е.н.

Афонов Р.П.

Запоріжжя

2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ІМ.Ю.М. ПОТЕБНІ

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)

Освітня програма Управління державними та місцевими фінансами
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри д.е.н., проф.
Глушчевський В.В.

«___» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ / ПРОЕКТ СТУДЕНТОВІ
(СТУДЕНТЦІ)

Литвину Володимиру Юрійовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи (проекту) Удосконалення фінансової політики промислового регіону

керівник роботи Ткаченко Єлизавета Юріївна, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвердені наказом ЗНУ від «30» червня 2021 року № 975-с

2. Строк подання студентом роботи 10.12.2021

3. Вихідні дані до роботи Матеріали Запорізької обласної державної адміністрації. Літературні джерела. Фахові періодичні видання

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити

Розділ 1. Теоретичні основи формування фінансової політики промислового регіону.

Розділ 2. Аналіз показників соціально-економічного розвитку та фінансового забезпечення Запорізької області.

Розділ 3. Напрями удосконалення фінансової політики Запорізької області.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):

Фінансовий механізм реалізації державної регіональної політики. Рейтинг соціально-економічного розвитку регіонів України за напрямом «Економічна та соціальна

згуртованість». Рейтинг соціального-економічного розвитку регіонів України. Показники соціально-економічного розвитку Запорізької області. Показники діяльності підприємств Запорізької області в 2018-2020рр. Структура доходної частини Запорізького обласного бюджету. Частка обласного бюджету в структурі закріплених доходів по Запорізькій області у 2020 році. Основні джерела надходження доходів до загального фонду обласного бюджету за 2020 рік.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Ткаченко Є.Ю., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>	17.09	19.10
2	<i>Ткаченко Є.Ю., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>	19.10	29.10
3	<i>Ткаченко Є.Ю., доцент кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів</i>	29.10	16.11

7. Дата видачі завдання 10.09.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
1	<i>Дослідження теоретичних основ формування фінансової політики регіону</i>	25.10.2021	<i>виконано</i>
2	<i>Огляд літературних джерел з управління фінансової політикою</i>	29.10.2021	<i>виконано</i>
3	<i>Збір даних та дослідження рейтингу регіонів</i>	5.11.2021	<i>виконано</i>
4	<i>Аналіз показників соціально-економічного розвитку Запорізької області</i>	19.11.2021	<i>виконано</i>
5	<i>Розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансової політики регіону</i>	30.11.2021	<i>виконано</i>

Студент _____

(підпис)

Литвин В.Ю.

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи (проекту) _____

(підпис)

Ткаченко Є.Ю.

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

(підпис)

К.В. Жовнір-Василенко

(ініціали та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Литвин В.Ю. Удосконалення фінансової політики промислового регіону.

Кваліфікаційна робота для здобуття ступеня вищої освіти магістра за спеціальністю 072 – Фінанси, банківська справа та страхування, науковий керівник – Ткаченко Є.Ю., Запорізький національний університет.

Інженерний навчально-науковий інститут ім Ю.М. Потебні, кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, 2021.

Розглянуто теоретичні основи формування фінансової політики промислового регіону. Проаналізовано особливості соціально-економічного розвитку регіонів України. Досліджено показники соціально-економічного розвитку та фінансового забезпечення Запорізької області. Визначено напрями удосконалення фінансової політики в Запорізькій області.

Ключові слова: ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА, ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ, ДОХОДИ, БЮДЖЕТ, СТРАТЕГІЯ, МОДЕЛЮВАННЯ, УПРАВЛІННЯ, ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ.

ABSTRACT

Lytvyn V. Improving the financial policy of the industrial region.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 072 - Finance, Banking and Insurance, supervisor - Tkachenko Y., Zaporozhye National University.

Engineering Educational and Scientific Institute named after Yu.M. Potebny, Department of Information Economics, Entrepreneurship and Finance, 2021.

Theoretical bases of formation of financial policy of industrial region are considered. Peculiarities of socio-economic development of the regions of Ukraine are analyzed. Indicators of socio-economic development and financial support of Zaporizhia region are studied. The directions of improvement of financial policy in the Zaporozhye region are defined.

Key words: FINANCIAL POLICY, FINANCIAL MECHANISM, REVENUES, BUDGET, STRATEGY, MODELING, MANAGEMENT, FINANCIAL INSTRUMENTS

АННОТАЦИЯ

Литвин В.Ю. Усовершенствование финансовой политики промышленного региона.

Квалификационная работа на соискание степени высшего образования магистра по специальности 072 – Финансы, банковское дело и страхование, научный руководитель – Ткаченко Е.Ю., Запорожский национальный университет.

Инженерный учебно-научный институт им. Ю.М. Потемки, кафедра информационной экономики, предпринимательства и финансов, 2021.

Рассмотрены теоретические базы формирования денежной политики промышленного региона. Проанализированы особенности социально-экономического развития регионов Украины. Исследованы показатели социально-экономического развития и финансового обеспечения Запорожской области. Определены направления усовершенствования финансовой политики в Запорожской области.

Ключевые слова: ФИНАНСОВАЯ ПОЛИТИКА, ФИНАНСОВЫЙ МЕХАНИЗМ, ДОХОДЫ, БЮДЖЕТ, СТРАТЕГИЯ, МОДЕЛИРОВАНИЕ, УПРАВЛЕНИЕ, ФИНАНСОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОСИЛАНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ.....	7
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ	11
1.1. Економічна сутність фінансової політики регіону.....	11
1.2. Механізм формування та реалізації регіональної фінансової політики	20
1.3. Рейтингова оцінка соціально-економічного розвитку регіонів України	27
Висновки до розділу 1	42
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	44
2.1. Аналіз показників соціально-економічного розвитку Запорізької області в 2018-2020рр.....	44
2.2. Аналіз доходів Запорізького обласного бюджету в 2018-2020рр.....	52
2.3. SWOT- аналіз Запорізької області.....	61
Висновки до розділу 2	72
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	75
3.1 Фінансове забезпечення стратегії розвитку Запорізької області.....	75
3.2. Моделювання доходів в місцеві бюджети.....	91
Висновки до розділу 3	102
ВИСНОВКИ.....	104
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	108
ДОДАТКИ.....	115

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОСИЛАНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ
ТА ТЕРМІНІВ

Слово / словосполучення	Скорочення	Умови використання
А		
Автореферат	автореф.	
Г		
Гривня	грн.	біля цифр
Д		
Додаток	дод.	
Дисертація	дис.	
Доктор	д-р	у назві вченої ступені
Доцент	доц.	біля прізвища
З		
Завідуючий	зав.	при назві посади
І		
Імені	ім	біля прізвища
Інше	ін.	
К		
Кандидат	канд.	у назві вченої ступені
Кабінет міністрів України	КМУ	
М		
Місто	м.	
Мільйон гривен	млн.грн.	
Н		
Номер	№	біля цифр
О		
Одиниця виміру	од. вим	
П		
Публічне акціонерне товариство	ПАТ	
Р		
Рік	р.	біля цифр
Роки	р.р.	біля цифр
Розділ	розд.	
Рисунок	рис.	
С		
Сторінка	с.	біля цифр
Т		
Таблиця	табл.	
Таке інше	т.і.	
Тисяч одиниць	тис. од.	біля цифр

ВСТУП

Актуальність теми. Регіональні проблеми відіграють значну роль у розвитку країни, особливо на етапах значних політичних та соціально-економічних змін. Виявлення проблем у розвитку регіонів здійснюється з метою розробки подальшої стратегії регіонального розвитку. З цього погляду регіональна політика являє собою складову частину стратегії соціально-економічного розвитку країни.

Розробка регіональної фінансово-економічної політики обумовлена необхідністю обліку природно-географічних, соціально-економічних, демографічних, екологічних, стартових умов та інших особливостей територій. Крім того, ця специфіка регіонів має бути врахована під час економічних перетворень та формування напрямків проведення реформ на регіональному рівні. Зміна регіональної політики ставить перед економікою регіонів нові цілі та завдання, які потребують підкріплення їх необхідним обсягом фінансових ресурсів. А це вимагає розробки регіональної фінансової політики, адекватної поставленим цілям та завданням.

Фінансова політика регіону є складовою частиною соціально-економічної політики держави, яка пов'язана із забезпеченням зростання фінансових ресурсів регіону та здійсненням його соціально-економічних програм, спрямованих на забезпечення зростання рівня та якості життя населення.

Головною метою фінансової політики на рівні регіонів є стабілізація виробництва та забезпечення економічного зростання. Досягнення цієї мети потребує рішення цілого ряду питань: зростання валового регіонального продукту; підвищення інвестиційної привабливості регіонів за рахунок нарощування фінансово-інвестиційного та інноваційного потенціалу; зниження ризиків інвестування; забезпечення фінансовими ресурсами пріоритетних програм розвитку регіональної економіки; підвищення фінансової стабільності регіону загалом та суб'єктів господарювання, які

здійснюють свою діяльність на його території; збалансованість бюджетів; податкове регулювання та податкову оптимізація діяльності суб'єктів господарювання; виконання органами влади всіх фінансових зобов'язань.

Проблеми формування якісної та ефективної державної регіональної фінансової політики розглядалися в роботах таких відомих вітчизняних науковців та практиків, як В. Д. Бакуменко, О. В. Берданова, В. Г. Бодров, В. М. Вакуленко, З. С. Варналій, Т. В. Голікова, М. І. Долішній, Л. М. Зайцева, В. Ю. Керецман, І. В. Козюра, М. В. Кравченко, В. С. Куйбіда, С. А. Мельник, М. К. Орлатий, М. О. Пухтинський, І. В. Розпутенко, С. М. Серьогін, П. К. Ситник, А. Ф. Ткачук, О. Г. Топчієв, Ю. П. Шаров та ін.

В наукових розробках названих авторів порушуються питання формування фінансової регіональної політики, але, разом з тим, сьогодні малодослідженими залишаються питання, пов'язані із врахуванням особливостей промислового регіону в умовах децентралізації.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретичних та практичних рекомендацій щодо удосконалення фінансової політики промислового регіону.

Для досягнення поставленої мети необхідно було вирішити наступні завдання:

- розглянути теоретичні основи формування фінансової політики промислового регіону;
- проаналізувати особливості соціально-економічного розвитку регіонів України;
- дослідити показники соціально-економічного розвитку та фінансового забезпечення Запорізької області;
- визначити напрями удосконалення фінансової політики в Запорізькій області.

Об'єктом дослідження є процеси формування фінансової регіональної політики.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні основи, методичні підходи і прикладні аспекти формування та удосконалення фінансової політики промислового регіону.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі використано сучасні загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема: системного аналізу та синтезу; експертних оцінок; економіко-статистичні та методи порівняння; коефіцієнтний метод; графічні методи.

Інформаційну основу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств та відомств, матеріали Державного комітету статистики України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали Запорізької обласної адміністрації.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у наступному:

удосконалено науково-методичні підходи щодо формування фінансової політики промислового регіону на основі впровадження регресійних моделей.

Практичне значення одержаних результатів. Розроблено практичні рекомендації та пропозиції щодо удосконалення фінансової політики промислового регіону.

Основні положення і результати кваліфікаційної роботи доповідалися на Міжнародній науково-практичній конференції «Європейський вектор модернізації інженерної та економіко-управлінської освіти в умовах сталого розвитку промислового регіону», 27-28 травня 2021р. (м. Запоріжжя).

За результатами дослідження опубліковано 1 тези доповідей.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, списку використаних джерел, додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ

1.1. Економічна сутність фінансової політики регіону

Термін «фінансова політика» протягом тривалого часу визначається як частина економічної політики; сукупність заходів держави з організації та використання фінансів для здійснення своїх функцій та завдань [45, с. 133].

Визначення фінансової політики як частини економічної політики означає затвердження первинності економіки по відношенню до фінансів. Однак, фінансова політика здійснює на економіку настільки значний вплив, що обґрунтування залежності економіки та економічної політики від організації процесу розподілу вартості не здається невирішеним завданням. Справді, будь-яка держава може змінювати пропорції розподілу валового продукту і частини національного багатства між суб'єктами розподілу, покращуючи або погіршуючи відтворювальні можливості кожного із них [46, с. 137].

Можна аргументувати і нелінійність залежності фінансової політики від результатів діяльності національної економіки: недотримання державою доходів необов'язково має призводити до перегляду всієї фінансової політики. Достатньо використовувати додаткові запозичення на внутрішньому чи зовнішньому фінансовому ринку і можна не вдаватися до скорочення державних витрат.

У сучасній науковій та навчальній літературі існують і інші визначення розгляду даного терміну. Наприклад, фінансовий словник трактує фінансову політику як «заходи держави щодо організації та використання фінансів для здійснення своїх функцій; система форм та методів мобілізації фінансових ресурсів, їх розподілу між соціальними групами населення, галузями діяльності та регіонами країни; фінансове законодавство, щодо регулювання

доходів та витрат, формування та виконання державного бюджету, податкового регулювання, управління грошовим обігом, структура державних доходів та витрат» [18].

Зауважимо, що тут фінансова політика не розглядається як частина економічної політики; головним у даному тлумаченні терміна авторам видається, що це «заходи держави щодо використання фінансів для здійснення своїх функцій».

В економічній літературі фінансову політику розглядають як економічну категорію, яка відображає систему цілеспрямованих заходів з досягнення державою певної мети. Наприклад, О.Д. Василик вважає, що фінансова політика держави, це “досить складна сфера діяльності законодавчої і виконавчої влади, яка включає заходи, методи і форми організації та використання фінансів для забезпечення її економічного і соціального розвитку” [6, с.57].

В.М. Федосов та інші відстоюють думку, що через фінансову політику відбувається вплив фінансів на економічний і соціальний розвиток суспільства [13, с.40]. О.П. Кириленко визначає фінансову політику як сукупність фінансових (розподільчих і перерозподільчих) заходів, які виконує держава через фінансову систему [27, с.26]. В.І. Кравченко розуміє державну регіональну фінансову політику “як систему заходів, що здійснюються централізованою владою з метою управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів в регіонах та в інших адміністративно-територіальних одиницях” [35, с.286].

Доволі часто, у науковій літературі фінансову політику визначають, як форму реалізації фінансової стратегії [39, с.124], або як складову частину економічної політики, що виражає сукупність заходів щодо організації і використання фінансових ресурсів [12, с.43].

І. А. Бланк вважає [2, с.424], що: «фінансова політика є формою реалізації фінансової філософії і головної фінансової стратегії в розрізі найбільш важливих аспектів фінансової діяльності». Тобто, мета фінансової

політики нерозривно пов'язана із стратегією розвитку аграрної сфери і реалізується з нею в єдиному комплексі.

Метою фінансової політики, – як зазначає О.Д. Василик, - є оптимальний розподіл ВВП між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями [6, с.12]. Саме на цій основі забезпечується стійке зростання економіки, удосконалення її структури, створення умов для розвитку державних установ, господарських суб'єктів і населення.

Бабінова О.О. [1] підкреслює, що Концепцією державної регіональної політики досить чітко та повно визначені основні принципи державної регіональної політики. Зазначається, що державна регіональна політика здійснюється на основі таких основних принципів:

- конституційності та законності;
- верховенства прав людини – пріоритетність прав і свобод людини і громадянина у процесі формуванні та реалізації державної регіональної політики;
- єдності – неодмінність забезпечення територіальної, політичної, економічної, інформаційної, соціо-гуманітарної цілісності території України шляхом більш збалансованого соціального та економічного розвитку регіонів та підвищення їх конкурентоздатності;
- комплексності – врахування та просторова узгодженість реалізації всіх складових державної регіональної політики: політичної, соціальної, економічної, екологічної, гуманітарної, етнонаціональної;
- скоординованості – узгодження реформ, відповідних пріоритетів та дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, спрямованих на реалізацію державної регіональної політики, які впливають на соціально-економічний розвиток України та її регіонів;
- децентралізації – перерозподіл владних повноважень на користь органів місцевого самоврядування з передачею їм відповідних ресурсів;

– субсидіарності – надання публічних послуг максимально близько до її безпосереднього споживача з урахуванням можливості якісного їх надання шляхом концентрації для цього матеріальних, фінансових та інших ресурсів на відповідному рівні територіального управління;

– доступності – забезпечення належного та своєчасного надання публічних послуг, простоти та вільного доступу осіб до їх отримання;

– пріоритетності та поетапності – концентрації ресурсів відповідно до встановлених пріоритетів, визначених цілей та етапів реалізації державної регіональної політики;

– програмності – реалізація державної регіональної політики на основі взаємопов'язаних довгострокових стратегій, планів та програм;

– партнерства – забезпечення тісного співробітництва, кооперації та солідарності між центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, суб'єктами господарювання, інститутами громадянського суспільства в процесі формування та реалізації державної регіональної політики;

– відкритості – прозорість, прогнозованість, передбачуваність діяльності центральних, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації державної регіональної політики;

– відповідальності – центральні, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування всіх рівнів у межах наданих їм повноважень несуть усю повноту відповідальності за формування і реалізацію державної регіональної політики;

– усебічної державної підтримки розвитку місцевого самоврядування в Україні – формування правової, фінансово-матеріальної та організаційної його самостійності [33].

Розвиток регіональних соціально-економічних систем прямо залежить від достатності фінансових ресурсів, тому важливо визначитись із тим, які саме групи фінансових ресурсів можуть бути використані з цією метою.

Фінансові ресурси регіону включають до свого складу:

- усі місцеві бюджети й фонди (у тому числі трансферти з Державного бюджету, вилучення до Державного бюджету);
- ресурси підприємств та організацій усіх форм власності, крім фінансових посередників;
- довгострокові кредити банківських установ на розвиток господарського комплексу регіону;
- інвестиції з-за меж території (у тому числі кошти іноземних інвесторів);
- кошти населення.

Із названого переліку фінансових ресурсів регіону варто виділити той обсяг фінансових ресурсів, які призначених безпосередньо на регіональний економічний і соціальний розвиток (а не забезпечення поточної життєдіяльності), переважно у формі інвестицій. Сюди слід зарахувати:

- 1) прибуток, що залишається в розпорядженні підприємств та організацій;
- 2) амортизаційні фонди підприємств та організацій;
- 3) податкові доходи місцевих бюджетів у регіоні;
- 4) страхові внески до фондів соціального страхування;
- 5) неподаткові доходи і надходження місцевих бюджетів регіону;
- 6) добровільні внески [18].

Таким чином, основним завданням регіональних органів влади та місцевого самоврядування в частині фінансового забезпечення реалізації регіональної політики слід визначити ефективне управління власними та залученими централізованими та децентралізованими фінансовими ресурсами на ринкових засадах з метою забезпечення розвитку регіону, задоволення потреб та інтересів бізнесу і населення.

При цьому, в умовах об'єктивної обмеженості зовнішніх фінансових ресурсів на перший план виходить

спроможність як найефективніше використати власний фінансовий потенціал.

В літературі виділяють декілька підходів, щодо визначення фінансового потенціалу регіону. Перший (ресурсний) підхід (Колесникова Н.А. [32] Лексин В.Н., Швецов А.Н., Кайгородов А.Г., Хомякова А.А. [25]) визначає фінансовий потенціал як сукупність фактично акумульованих, а іноді і потенційних фінансових ресурсів, які можуть бути використані для забезпечення потреб розвитку відповідної території. Однак недоліком цього підходу є його абстрактність та фактичне ототожнення понять "фінансовий потенціал" та "фінансові ресурси". Так, одна група прихильників ресурсного підходу вважає, що фінансовий потенціал визначається як обсяг фінансових ресурсів, який змінюється в часі. Автори виділяють різні сектори, де відбувається формування фінансового потенціалу: одні - державні фінанси, які включають ті фінансові ресурси, які утворюють бюджетну систему, інші - як, наприклад, Колесникова Н.А., виділяють шість секторів: регіональну адміністрацію, власні фінансові ресурси господарюючих суб'єктів, фінансові ресурси фінансово-кредитної сфери, фінансові ресурси громадських організацій, фінансові ресурси населення і зовнішні джерела [32].

Другий підхід визначення фінансового потенціалу заснований на отриманні потенційно можливих доходів (результату) (Боровикова О.В. [3] Фомін П.О., Старовойтов М.К. [58], Стахно Н.Д. [51]), та визначає фінансовий потенціал як комплексний показник ефективності фінансово-бюджетної політики, який є елементом планово-прогнозних розрахунків і включає в себе: сукупність бюджетного потенціалу, доходи населення, грошові і страхові фонди організацій, а також позикові кошти. Показник відображає потенційні величини доходів, з урахуванням "параметрів невикористовуваних резервів, неврахованих надходжень і втрат в результаті впливу різних ризикоутворюючих чинників".

Автори, які дотримуються ресурсно-цільового підходу (Булатова Ю.І. [5], Сорокіна Н.О. [50]) у визначенні фінансового потенціалу, виходять з цільового використання ресурсів: для соціально-економічного розвитку регіону або територій, забезпечення відтворювального процесу окремих економічних суб'єктів. Група вчених-економістів, що представляє четвертий підхід (Ісаєв Е.А. [23], Толстих Т.Н., Уланова О.М. [57]), основним елементом фінансового потенціалу вважає процес формування фінансових ресурсів. Так, колектив авторів трактує фінансовий потенціал як частину потенціалу саморозвитку, що представляє сукупні фінансові можливості, які з урахуванням внутрішнього управлінського впливу перетворюються у фінансові ресурси і служать для досягнення мети розвитку. Більш виважено до вирішення означеної термінологічної проблеми відносяться прихильники системного підходу, які в фінансовий потенціал не лише з позиції його ресурсної складової, а й враховують реальні можливості території щодо ефективного використання акумульованих фінансових ресурсів (Боронос В.Г.[4], Волковський Є.І. [11], Лук'яненко І.Г., Височина А.В.[38]).

В рамках структурного напрямку (Єрмошкіна О.В.[18], Тимошенко О.В. [56]) фінансовий потенціал трактується науковцями як окремий структурний елемент більш глобальної категорії (фінансової політики, економічного потенціалу тощо), або ж як сукупність потенціалів суб'єктів нижчого рівня.

Проте такий підхід є не зовсім раціональним, оскільки він дозволяє конкретизувати структуру явища, проте не відображає його реальний економічний зміст. В.О. Кунцевич [37] вводить поняття фінансового потенціалу розвитку економічної системи у вигляді сукупності наявних фінансових ресурсів, можливостей системи по їх залученню та ефективному управлінню для досягнення тактичних і стратегічної мети розвитку.

С.В. Зенченко [22] визначає фінансовий потенціал через сукупність трьох аспектів: здатність регіону виробляти ресурсну базу для забезпечення

виробничо-економічної діяльності, виконання соціальних завдань і забезпечення стійкості регіонального розвитку; сукупність наявних на території фінансових і грошових ресурсів, необхідних для підтримки стійкості і економічної діяльності регіону; результат економічних відносин регіону.

Такий підхід має цілий ряд недоліків, наприклад "виробляти ресурсну базу" на наш погляд технічно неможливо, сукупність грошових і фінансових ресурсів знаходяться на території взагалі не може служити критерієм оцінки фінансового потенціалу, тому що не ясно де знаходяться дані ресурси, в чий власності і як їх можна отримати і використовувати для підтримки фінансової стійкості. Ще одним недоліком є те, що спосіб оцінки результату економічної діяльності регіону теж не був запропонований.

Систематизація існуючих підходів дозволяє визначити тлумачення дефініції "фінансовий потенціал територіальної громади" у вузькому і широкому сенсах. Так, у вузькому сенсі трактування фінансового потенціалу зводиться до визначення "фінансового потенціалу території", тобто сукупності фінансових потенціалів підприємств, які розташовані в рамках даної території. Розширене розуміння фінансового потенціалу пов'язане з включенням в його зміст наступних елементів: місцевого бюджету; позабюджетних фондів, міжбюджетних потоків, цінних паперів, емітованих органами місцевого самоврядування, фінансового потенціалу підприємств і організацій всіх форм власності, коштів населення, які перебувають в готівковій формі або в банках і інших фінансових інститутах, а також у вигляді різних цінних паперів; фінансових ресурсів інститутів кредитно-фінансової системи регіону, а також коштів, що залучаються банками з інших територій [45,с.65].

Необхідність використання потенціального підходу до регулювання регіонального розвитку підтверджується і світовим досвідом у цій сфері, зокрема в країнах – членах ЄС. Саме вони сьогодні демонструють

приклади успішного розв'язання проблем регіональних дисбалансів в межах інтеграційного об'єднання.

При цьому базовими принципами фінансового забезпечення регіональної політики є ендогенноорієнтованість, тобто першочергова опора на власний фінансовий потенціал, і застосування механізмів фінансового вирівнювання за доходами регіонів, а не за видатками (що маємо сьогодні в Україні).

При визначенні ролі фінансового потенціалу регіону у забезпеченні його розвитку до уваги слід брати динаміку фінансового потенціалу, тобто здатність регіону правильно використовувати та нарощувати фінансову спроможність.

Фінансова спроможність регіону являє собою інтегрований критерій оцінки стану і динаміки змін розвитку економіки регіону та його фінансової системи. Позитивна динаміка фінансової спроможності регіону базується на замкнутому циклі послідовних подій в регіональній системі: економічний і соціальний розвиток на якісно новому рівні (стійке і якісне зростання) – збільшення податкового потенціалу – збільшення фінансової спроможності.

Приріст фінансового потенціалу бюджету та реального сектора економіки може використовуватись для подальшого соціально-економічного розвитку території.

З урахуванням інтегрованого критерію фінансової спроможності регіональної системи, а також імперативності економічного розвитку депресивних і слаборозвинених муніципальних утворень сучасна регіональна політика, спрямована на забезпечення та нарощування фінансової спроможності регіональної системи за умови збалансованості економіки всього усього регіону [1].

У рамках такої політики однаково важливим є управління як фінансовими потоками, які формуються між бюджетною системою регіону та господарюючими суб'єктами, населенням, так і фінансовими потоками всередині бюджетної системи регіону (у системі регіон – муніципальні

утворення) з метою стимулювання органів місцевого самоврядування до участі в економічному і соціальному розвитку регіону.

Тобто характерною рисою такого теоретико-методичного підходу до фінансового забезпечення регіональної політики на сучасному етапі є виділення та обґрунтування визначальної ролі управління регіональним розвитком саме на регіональному та місцевому рівнях, що дозволяє максимально реалізувати принцип субсидіарності.

1.2. Механізм формування та реалізації регіональної фінансової політики

Основним стратегічним завданням соціально-економічного розвитку суверенної України є не тільки досягнення середньоевропейського рівня виробництва внутрішнього валового продукту (ВВП) в розрахунку на одну особу населення, а й подолання надмірної диференціації за цим показником вітчизняних регіонів насамперед шляхом істотного збільшення продуктивності слаборозвинених у цьому відношенні регіонів.

Механізм регіональної фінансової політики – це динамічний спосіб управління фінансами окремих регіонів. Залежно від зміни зовнішнього та внутрішнього середовища він вимагає зміни своєї структури, вдосконалення в цілому або окремих своїх елементів, методів та інструментів. Фінансовий механізм приводить у дію систему фінансів відповідно до прийнятої державою концепції фінансової політики. Отже, за його ефективності можна судити про ступінь відповідності даної концепції соціально-економічної ситуації, що склалася в країні і навпаки.

Фінансова політика держави спрямовано управління фінансовими ресурсами країни. Оскільки рух фінансових ресурсів та доходів носить двосторонній характер можна виділити механізм формування фінансових ресурсів та механізм їх використання. Розрізняються вони не лише специфікою форм, методів та інструментів, а й цільовою установкою. Метою

механізму формування фінансових ресурсів є повноцінне фінансове забезпечення органів публічної влади та суб'єктів господарювання. У свою чергу механізми використання фінансових ресурсів спрямовані на результативне та ефективне їхнє витрачання [45,с.68].

За допомогою елементів фінансового механізму держава здійснює регулювання фінансових відносин. З огляду на велику різноманітність таких відносин, структура фінансового механізму є досить складною. До неї входять різні елементи, що відповідають варіативності фінансових відносин.

Таким чином, множинність фінансових взаємозв'язків визначає велику кількість елементів механізму фінансової політики.

Проте більшість учених дотримуються точки зору, згідно з якою елементи фінансового механізму включають все різноманіття видів, форм, методів організації фінансових відносин.

Віднесення видів, форм, методів організації фінансових відносин до окремих елементів фінансового механізму не зовсім виправдано, оскільки вони функціонують лише відносно самостійно, будучи одночасно взаємопов'язаними та взаємозалежними.

Фінансовий механізм покликаний регулювати фінансові відносини, які мають, як зазначалось, багатосторонній характер. Види, форми, методи організації фінансових відносин регулюють лише конкретну сторону фінансових відносин, виступаючи таким чином своєрідним інструментарієм у рамках певного елемента регулювання.

Систематизація фінансових механізмів реалізації державної регіональної політики (табл. 1.1) на основі критерію ресурсного забезпечення та фінансових інструментів запропонована Пухир С.Т. [45].

В Україні для реалізації державної регіональної політики залучають фінансові механізми як з бюджетними джерелами так із об'єднаними на договірній основі коштами суб'єктів регіональної політики, державних і приватних партнерів.

Фінансові механізми реалізації державної регіональної політики

[45,с.68].

Бюджетні механізми	Джерела фінансування	Фінансові інструменти
Міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам.	Державний бюджет	Субвенція. Базова дотація. Стабілізаційна дотація
Трансферти з місцевих бюджетів до державного.	Місцеві бюджети	Реверсна дотація.
Капітальні видатки.	Державний бюджет, місцеві бюджети	Капітальне будівництво (придбання). Капітальний ремонт. Реконструкція та реставрація. Капітальні трансферти.
Державні цільові програми	Державний бюджет	Видатки державного бюджету у розрізі програмної класифікації
Програми і заходи включаючи інвестиційні програми і проекти, що реалізуються за рахунок державного фонду регіонального розвитку.	Державний бюджет, місцеві бюджети	Кошти державного фонду регіонального розвитку на фінансування програм і заходів, включаючи інвестиційні програми і проекти.
Угода щодо регіонального розвитку.	Державний бюджет, місцеві бюджети	Видатки державного бюджету за програмною класифікацією. Кошти державного фонду регіонального розвитку на фінансування спільних заходів

У зв'язку з цим можна стверджувати про те, що фінансовий механізм включає три великі елементи - фінансове планування, фінансове регулювання і фінансовий контроль, що використовують для реалізації своїх завдань певний інструментарій, що складається з видів, форм, методів організації фінансових відносин.

Набір елементів фінансового інструментарію залежить від того, які завдання ставить перед собою держава на тому чи іншому проміжку часу, а також від того, у якому елементі управління вони застосовуються.

Державне фінансове планування реалізується, насамперед, у показниках системи бюджетів органів державної влади та місцевого самоврядування, а також позабюджетних фондів.

Основними фінансовими планами органів державної влади та місцевого самоврядування є бюджети відповідних рівнів, бюджети позабюджетних фондів, зведений фінансовий баланс країни та середньострокові фінансові плани суб'єктів (територіальних громад). Параметри фінансових планів характеризують перспективний стан фінансів та потреби у фінансових ресурсах .

Процес фінансового планування триває безперервно у зв'язку з завданнями фінансової політики, що виникають, а також з метою забезпечення можливості досягнення планованих показників відповідно до умов середовища, що змінюються.

На нашу думку, фінансове планування як елемент фінансового механізму є цілеспрямованою діяльністю суб'єктів управління фінансами щодо визначення очікуваних параметрів і показників формування та використання державних фінансових ресурсів, складання, розгляду, затвердження та виконання фінансових планів з метою забезпечення відтворювального процесу та реалізації державну фінансову політику.

Наступним елементом механізму фінансової політики є фінансове регулювання, яке відіграє особливу роль у реалізації фінансової стратегії. У загальному вигляді фінансове регулювання можна представити як цілеспрямований вплив органів публічної влади та управління на процес суспільного відтворення або їх втручання в економіку для виправлення «помилки» ринку та виникаючих диспропорцій.

З викладеного вище можна зробити принаймні два висновки.

По-перше, державна фінансова політика має виступати засобом вирішення соціально-економічних завдань суспільства, а не бути інструментом досягнення цілей тих чи інших органів влади, які мають власні інтереси.

По-друге, фінансова політика держави має враховувати інтереси всіх суб'єктів фінансової системи, а не лише органів державної влади.

Функціональна структура фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів – це співвідношення обсягів фінансування за джерелами утворення та напрямками використання відповідно до завдань соціально-економічного і екологічного розвитку [1].

Для регіонів як принципово нових типів інститутів, які орієнтовано на досягнення балансу економічних, соціальних та екологічних цілей і цінностей, питання створення ефективного механізму фінансового забезпечення збалансованого розвитку до цього часу залишається відкритим.

Особливої актуальності проблема фінансового забезпечення сталого розвитку набуває для територій, які знаходяться в стані депресії і не здатні повною мірою виконувати функцію відтворення якісних ресурсів, у першу чергу, людського потенціалу.

Механізм фінансового забезпечення збалансованого розвитку залежно від типу території, можливостей нарощування фінансового потенціалу регіонів, структури джерел формування фінансових ресурсів та форм участі держави у цьому процесі повинен стати основою при реалізації державної регіональної політики. Для цього потребує вирішення низка теоретико-методологічних і практичних питань. Зокрема, формуючи модель фінансового забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів, необхідно враховувати те, що склад та структура джерел фінансування, відповідні форми руху коштів, механізми їх регулювання будуть мати свої особливості та відмінності. При цьому за змістом форми фінансування не змінюються – це бюджетне фінансування, самофінансування, інвестування та кредитування, а за механізмами виділення, спрямування, розпорядження коштами існують певні відмінності.

Функціональна структура фінансового забезпечення розвитку регіону відображає питому вагу коштів, які виділяються з різних джерел на певні цілі, і є кількісною базовою характеристикою фінансового механізму. При цьому якісний аспект відображає способи і умови формування фінансових ресурсів, форми їх мобілізації та розподілу.

Основу фінансового забезпечення регіонів складають місцеві бюджети всіх рівнів. Ефективність управління коштами місцевих бюджетів надає змогу забезпечити прозорість формування й виконання місцевих бюджетів, зокрема перехід до бюджетування, спрямованого на кінцевий результат, та включає:

- надання прозорої інформації про порядок складання бюджетів усіх рівнів, фінансовий стан органів місцевого самоврядування;
- удосконалення інформаційно-статистичної бази соціально-економічних показників розвитку регіонів;
- запровадження публічного обговорення щорічних звітів про виконання місцевих бюджетів органами Місцевого самоврядування;
- введення міжнародних стандартів фінансової та статистичної звітності для здійснення незалежної фінансової експертизи й зовнішнього аудиту на місцевому рівні [1].

Реформа бюджетної децентралізації стартувала в 2015 році і забезпечила суттєве зростання місцевих бюджетів.

Держава також збільшила обсяги надання бюджетної підтримки місцевим органам влади на розвиток громад та розбудову інфраструктури.

Але поряд із позитивними наслідками впровадження бюджетної децентралізації можна виокремити низку проблем, які її супроводжують:

- 1) недостатній рівень фінансування, який отримали місцеві бюджети нижчих рівнів;
- 2) продовжує зростати частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів, а саме субвенцій, які збільшують залежність місцевих бюджетів від державного;
- 3) простежується невідповідність між трансфертами та реальними потребами громад. Ця проблема пов'язана з тим, що більшість коштів місцевих бюджетів спрямовуються на виконання загальнодержавних функцій. На виконання функцій, покладених на органи місцевого самоврядування, залишається незначний обсяг коштів;

4) немає чіткого визначення власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування [46, с. 128].

Протягом останніх 10 років частка офіційних трансфертів у сукупних доходах місцевих бюджетів в Україні перевищує 50% та має тенденцію до збільшення. Цей процес продовжується навіть і зараз, незважаючи на позитивну динаміку доходів місцевих бюджетів, тобто збільшується залежність місцевих бюджетів від державного бюджету. зростання міжбюджетних трансфертів відбувається насамперед за рахунок субвенцій.

Іншими словами, органи місцевого самоврядування поступово перетворюються на посередників між центральними органами влади та споживачами суспільних послуг, місцеві бюджети – на відокремлений складник державного бюджету. Більшу частину трансфертів місцеві бюджети отримують на виконання делегованих повноважень (фінансування медицини, освіти). Це явище є недоліком впровадження бюджетної децентралізації, адже вона передбачає розширення повноважень органів місцевої влади в бюджетній сфері, а цей факт свідчить про зворотне [46, с.128].

До доходів місцевих бюджетів також можна віднести кошти Державного фонду регіонального розвитку. Створення Державного фонду регіонального розвитку (ДФРР) є однією з умов прискорення соціально-економічного розвитку регіонів України, переведення державних інструментів розвитку регіонів на нову основу, відхід від старої практики фінансування виключно будівництва все нових об'єктів, передусім бюджетної сфери, які домінували в переліках фінансування за кошти субвенції на соціально-економічний розвиток регіонів, субвенцій на соціально-економічний розвиток окремих територій, державних цільових програмах [4].

Однак результати діяльності фонду свідчать про те, що не досягається його мета - зменшення диспропорцій між рівнями розвитку різних регіонів і відсталості регіонів, що перебувають у найменш сприятливих умовах.

1.3. Рейтингова оцінка соціально-економічного розвитку регіонів України

Оцінку соціально – економічного розвитку регіонів України проведено за даними Міністерства розвитку громад та територій України [42].

Оцінка загального рейтингу регіонів здійснена на основі інтеграції наступних напрямів дослідження:

- напрям 1. «Економічна та соціальна згуртованість»;
- напрям 2. «Економічна ефективність»;
- напрям 3. «Інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця»;
- напрям 4. «Фінансова самодостатність»;
- напрям 5. «Розвиток малого та середнього підприємництва»;
- напрям 6. «Ефективність ринку праці»;
- напрям 7. «Розвиток інфраструктури»;
- напрям 8. «Відновлювана енергетика та енергоефективність»;
- напрям 9. «Доступність та якість послуг у сфері освіти»;
- напрям 10. «Доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я»;
- напрям 11. «Соціальний захист та безпека»;
- напрям 12. «Раціональне природокористування та якість довкілля».

Результати рейтингування за напрямом «Економічна та соціальна згуртованість» наведено в табл.1.2.

Напрямок «Економічна та соціальна гарантованість» включає 3 показники, які комплексно характеризують рівень життя населення та стан розвитку регіональної економіки:

1. Валовий регіональний продукт. За підсумками 2019 року усі регіони продемонстрували зростання валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу населення у порівнянні з показниками 2018 року, і в середньому по Україні цей показник склав 94661 гривень (у 2018 році – 84235 гривень).

**Рейтинг соціального-економічного розвитку регіонів України за
напрямом «Економічна та соціальна згуртованість» [42].**

Регіони	Місце регіону за напрямом		Динаміка	Місце регіону за показниками напрямку		
	2019 р.	2020 р.		Валовий регіональний продукт	Наявний дохід на 1 особу	Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення
м. Київ	1	1	-	1	1	-
Закарпатська	2	2	-	23	23	1
Львівська	5	3	+2	8	8	4
Чернівецька	7	4	+3	24	22	2
Івано-Франківська	4	5	-1	18	18	3
Одеська	6	6	-	10	4	8
Дніпропетровська	3	7	-4	4	2	15
Вінницька	9	8	+1	9	10	9
Запорізька	8	9	-1	6	3	11
Волинська	12	10	+2	14	20	6
Херсонська	11	11	-	19	17	7
Тернопільська	15	12	+3	21	21	5
Полтавська	10	13	-3	2	6	17
Миколаївська	13	14	-1	11	11	12
Рівненська	16	15	+1	20	19	10
Київська	14	16	-2	3	5	19
Чернігівська	18	17	+1	12	13	14
Черкаська	19	18	+1	7	15	16
Хмельницька	21	19	+2	17	14	13
Харківська	17	20	-3	5	7	20
Житомирська	20	21	-1	16	12	18
Сумська	23	22	+1	15	9	22
Кіровоградська	22	23	-1	13	16	21
Донецька	24	24	-	22	24	-
Луганська	25	25	-	25	25	-

Традиційним лідером серед інших регіонів за цим показником є місто Київ (320885 гривень). Вищим за середньоукраїнський показник валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу населення зафіксовано у таких промислово розвинених регіонах, як Полтавська (134449 гривень), Київська (123267 гривень) та Дніпропетровська (122379 гривень) області.

Територіальна диспропорція щодо обсягу валового регіонального продукту на одну особу зменшилася, порівняно з 2018 роком (17,4 раза), і

склала 17,1 раза (максимальне значення у 2019 році спостерігалось у м. Києві – 320885 грн., мінімальне у Луганській області – 18798 грн.).

2. Наявний дохід населення на одну особу. Стабільне підвищення доходів населення є першорядним підґрунтям зростання економіки регіонів та держави в цілому.

У 2020 році наявні доходи населення збільшились в усіх регіонах, порівняно з показниками 2019 року, і в середньому по Україні цей показник у розрахунку на одну особу населення склав 73355 гривень (у 2019 році – 69140 гривень).

Регіонами з вищим за середньоукраїнське значенням показника наявного доходу на одну особу у 2020 році є м. Київ (179302 гривень), Дніпропетровська (92083 гривень), Запорізька (81949 гривень), Одеська (80164 гривень), Київська (79263 гривень) та Полтавська (77547 гривень) області, і основним фактором впливу на розмір доходу населення є галузева структура економіки зазначених регіонів [42].

3. Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення, у розрахунку на 10 тис. осіб наявного сільського населення.

Упродовж 2020 року коефіцієнт вибуття сільського населення (у розрахунку на 10 тис. осіб наявного сільського населення) порівняно з показниками 2019 року зменшився в усіх регіонах, в цілому по країні - з 148,3 до 111,3.

Найвище значення цього показника зафіксовано у Сумській (158,4), Кіровоградській (157,9), Харківській (157,1) та Київській (155,0) областях, а відповідно найнижче у Закарпатській (35,8), Чернівецькій (56,5) та Івано-Франківській (75,3) областях.

Напрямок «Економічна ефективність» включає 7 показників, які характеризують стан розвитку реального сектору економіки (промисловість, сільське господарство, будівництво) та рівень цін на споживчому ринку (індекс цін) – табл.1.3.

**Рейтинг соціально-економічного розвитку регіонів України за
напрямом «Економічна ефективність» [42].**

Регіони	Рік		Динаміка	Місце регіону за показниками напрямку						
	2019	2019		4. Індекс промислової продукції, відсотків до попереднього року	5. Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу населення	6. Індекс обсягу сільськогосподарського о виробництва, відсотків до попереднього року	7. Обсяг виробництва продукції сільського господарства на 100 гектарів сільськогосподарських угідь	8. Індекс будівельної продукції будівництва, відсотків до	9. Обсяг виконаних будівельних робіт у розрахунку на одну особу населення	10. Індекс споживчих цін, відсотків
Полтавська	7	1	+6	6	2	15	12	11	5	2-3
Хмельницька	24	2	+22	8	16	11	5	1	9	9-10
Вінницька	1	3	-2	17	10	19	1	15	4	1
Львівська	13	4	+9	1	12	6	10	5	7	16-18
м. Київ	2	5	-3	9	4	-	-	14	1	23-24
Київська	4	6	-2	7	5	20	7	7	3	12-15
Тернопільська	16	7	+9	23	22	8	2	12	13	2-3
Сумська	22	8	+14	16	13	2	11	8	21	8
Рівненська	10	9	+1	11	15	4	8	17	11	16-18
Харківська	17	10	+7	14	6	10	16	18	8	12-15
Івано-Франківська	15	11	+4	18-19	11	3	4	16	12	20-21
Дніпропетровська	3	12	-9	24	1	18	17	19	6	6
Одеська	19	13	+6	5	21	24	23	2	2	5
Чернігівська	20	14	+6	20	18	1	15	4	14	12-15
Донецька	18	15	+3	13	8	9	22	3	15	12-15
Житомирська	14	16	-2	10	14	12	13	22	20	7
Черкаська	6	17	-11	12	7	21	6	6	18	25
Запорізька	5	18	-13	21	3	16	20	21	19	4
Волинська	21	19	+2	15	20	7	14	9	16	23-24
Чернівецька	12	20	-8	25	24	5	3	13	17	19
Херсонська	9	21	-12	2	19	14	18	24	24	20-21
Миколаївська	8	22	-14	3	9	22	21	23	10	9-10
Закарпатська	23	23	-	22	23	13	9	20	22	22
Кіровоградська	11	24	-13	4	17	23	19	25	23	16-18
Луганська	25	25	-	18-19	25	17	24	10	25	11

За підсумками 2020 року обсяги промислового виробництва в Україні зменшилися на 4,5% (у 2019 році - зменшення на 0,5%).

Збільшення виробництва промислової продукції спостерігалось у 5 регіонах (у 2019 році – у 9 регіонах): від 0,7% у Одеській до 5,4% у Львівській областях. Також наростили обсяги промислового виробництва підприємства Херсонської (на 4,8%), Миколаївської (на 2,6%) та Кіровоградської (на 2,2%) областей.

Зменшення обсягів виробництва промислової продукції за підсумками 2020 року спостерігалось у 20 регіонах (у 2019 році – у 16 регіонах), від -0,2% у Полтавській до -14,1% у Чернівецькій областях. Значне скорочення обсягів зафіксовано також у Дніпропетровській області (-12,2%), Тернопільській (-8,3%), Закарпатська (-7,3%) та Запорізькій (-7,1%) областях.

Напрямок «Інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця» включає 4 показники, які характеризують ситуацію із залученням в економіку регіонів інвестиційних ресурсів, розвиток інновацій та стан зовнішньої торгівлі товарами (експорт) – табл.1.4.

У 2020 році підприємствами та організаціями країни за рахунок усіх джерел фінансування було освоєно понад 419,8 млрд. грн. капітальних інвестицій.

Індекс капітальних інвестицій за звітний період в цілому по Україні становив 61,8 % проти 115,5 % у 2019 році. Зменшення обсягу освоєних капітальних інвестицій мало місце в усіх регіонах (за 2019 рік у 4 регіонах): від -18,1 % у Хмельницькій до -67,3 % у Херсонській областях.

Крім Херсонської області, найбільше обсяги капітальних інвестицій скоротилися у Закарпатській (58,0 %), Київській (на 57,0 %), Львівській (50,8 %), Миколаївській (на 48,0 %), Івано-Франківській (на 45,3 %), Черкаській (на 44,6 %), Вінницькій (на 44,4%) та Чернівецькій (на 43,2 %) областях.

Обсяг капітальних інвестицій на одну особу в середньому по Україні у 2020 році становив 9157,7 гривень.

**Рейтинг соціального-економічного розвитку регіонів України за
напрямом «Інвестиційно-інноваційний розвиток та
зовнішньоекономічна співпраця» [42].**

Регіони	Місце регіону за напрямом		Динаміка	Місце регіону за показниками напрямом					
	2019 р.	2020 р.		11. Індекс капітальних інвестицій, відсотків до попереднього року	12. Обсяг капітальних інвестицій (крім інвестицій з державного бюджету) у розрахунку на одну особу населення нарастаючим підсумком з початку року	13. Темп зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу), відсотків до обсягу на початок року	14. Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу населення нарастаючим підсумком з початку інвестування	15. Частка реалізованої інноваційної продукції у з загальному обсязі реалізованої промислової продукції	16. Обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу населення
м. Київ	1	1	-	13	1	-	-	21-22	1
Донецька	15	2	+13	12	17	-	-	1	9
Кіровоградська	3	3	-	14	14	-	-	2	8
Дніпропетровська	7	4	+3	11	2	-	-	23-24	2
Полтавська	8	5	+3	3	4	-	-	23-24	5
Запорізька	10	6	+4	8	10	-	-	9	4
Харківська	11	7	+4	9	8	-	-	3-4	18
Сумська	14	8	+6	7	18	-	-	8	11
Миколаївська	5	9	-4	21	16	-	-	6	3
Луганська	23	10	+13	4	25	-	-	3-4	25
Хмельницька	24	11	+13	1	11	-	-	17-19	20
Одеська	18	12	+6	5	6	-	-	10-11	16
Чернігівська	13	13	-	15	13	-	-	5	12
Житомирська	20	14	+6	2	12	-	-	15-16	17
Волинська	2	15	-13	6	5	-	-	17-19	15
Черкаська	16	16	-	19	19	-	-	10-11	14
Вінницька	17	17	-	18	7	-	-	12-14	13
Київська	6	18	-12	23	3	-	-	12-14	6
Тернопільська	22	19	+3	16	15	-	-	12-14	21
Рівненська	25	20	+5	10	23	-	-	25	22
Львівська	12	21	-9	22	9	-	-	15-16	10
Івано-Франківська	21	22	-1	20	20	-	-	21-22	19
Чернівецька	19	23	-4	17	24	-	-	20	24
Закарпатська	9	24	-15	24	22	-	-	17-19	7
Херсонська	4	25	-24	25	21	-	-	7	23

При цьому, територіальна диспропорція щодо обсягів капітальних інвестицій на одну особу зменшилася проти 2019 року (46,8 раза) і склала 40,7 раза (максимальне значення у 2020 році спостерігалось у м. Києві – 44214,4 грн., мінімальне у Луганській області – 1086,3 грн.).

Національний банк удосконалив обчислення статистики прямих іноземних інвестицій відповідно до міжнародних стандартів.

У загальному обсязі прямих інвестицій найбільша частка припадає на м. Київ (44,5%) та Дніпропетровську область (11,9%), найменша частка у Чернівецької області (0,001% від загального обсягу).

За підсумками 2019 року частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції у порівнянні з відповідними показниками 2018 року скоротилася у 15 регіонах, і в цілому по Україні зросла з 1,3 % до 0,8 %.

Найнижчий показник питомої ваги інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції у звітному періоді спостерігався у Рівненській (0,0%), Дніпропетровській та Полтавській (0,2%), Івано-Франківській та м. Києві (0,3%) областях.

Напрямок «Фінансова самодостатність» включає 4 показники, які характеризують динаміку росту доходів місцевих бюджетів, обсяг капітальних видатків на одну особу населення та стан погашення податкового боргу табл.1.5.

Розпочата п'ять років тому бюджетна децентралізація значно покращила фінансову спроможність місцевих бюджетів.

У 2020 році доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) зросли по відношенню до відповідних показників 2019 року в усіх регіонах, в межах від 0,8 % у Полтавській до 10,8 % у Київській областях, і в середньому по Україні показник приросту склав 5,4 % (за відповідний період 2019 року – 15,8 %).

**Рейтинг соціально-економічного розвитку регіонів України за
напрямом «Фінансова самодостатність» [42]**

Регіони	Місце регіону за напрямом		Динаміка	Місце регіону за показниками напрямку			
	2019р.	2020 р.		17. Темп зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів), відсотків до попереднього року	18. Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одиницю населення	19. Капітальні видатки місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) у розрахунку на одну особу населення	20. Темп зростання (зменшення) податкового боргу за грошовими зобов'язаннями платників податків без урахування податкового боргу платників податків, які перебувають у процедурах банкрутства або щодо яких судом прийнято рішення (постанову) про зупинення провадження у справі, відсотків до початку року
м. Київ	1	1	-	19	1	1	14
Київська	2	2	-	1	2	2	11
Дніпропетровська	4	3	+1	24	3	3-5	1
Луганська	5	4	+1	2	25	7	8
Миколаївська	11	5	+6	7	10-11	13-14	2
Чернігівська	15	6	+9	5	10-11	16-18	7
Волинська	25	7	+18	3	18-19	16-18	6
Рівненська	17	8	+9	4	20	8-11	18
Одеська	19	9	+10	20	5-6	3-5	20
Кіровоградська	16	10	+6	12-13	9	20-24	4
Запорізька	21	11	+10	18	5-6	12	15
Тернопільська	10	12	-2	8	21-22	20-24	3
Хмельницька	12	13	-1	9	16	20-24	12
Донецька	3	14	-11	22	17	6	13
Харківська	9	15	-6	17	7	3-5	24
Сумська	18	16	+2	12-13	13-14	20-24	10
Херсонська	24	17	+7	6	18-19	25	16-17
Львівська	8	18	-10	15	8	8-11	22
Чернівецька	22	19	+3	10	24	16-18	5
Житомирська	13	20	-7	16	15	20-24	9
Вінницька	6	21	-15	23	13-14	8-11	16-17
Черкаська	20	22	-2	11	12	15	23
Полтавська	7	23	-16	25	4	13-14	21
Закарпатська	23	24	-1	21	23	19	19
Івано-Франківська	14	25	-11	14	21-22	8-11	25

Окрім Київської області, доходна частина місцевих бюджетів значно зросла у Луганській (на 10,1%), Волинській (на 9,5%), Рівненській (на 9,1%) та Чернігівській (на 8,6%) областях.

Найбільший обсяг доходів місцевих бюджетів у розрахунку на одну особу населення регіону у 2020 році зафіксовано у м. Києві (15,2 тис.грн.), Київській (9,8 тис.грн.), Дніпропетровській (9,5 тис.грн.), Полтавській (8,7 тис.грн.), Запорізькій та Одеській (7,6 тис.грн.) областях, а найменший – у Луганській (4,0 тис.грн.), Чернівецькій (4,2 тис.грн.), Закарпатській (4,4 тис.грн.), Івано-Франківській та Тернопільській (4,9 тис.грн.) областях.

За підсумками 2020 року у 20 регіонах спостерігалось зменшення обсягу капітальних видатків у розрахунку на одну особу населення, і в середньому по Україні у розрахунку на одну особу цей показник зменшився з 2,1 тис. гривень у 2019 році до 1,8 тис. гривень – у 2020 році.

За підсумками минулого року найбільший обсяг капітальних видатків з місцевих бюджетів, що припадає на одного мешканця регіону, зафіксовано у м. Києві (4,6 тис. гривень), Київській (3,6 тис. гривень), Дніпропетровській, Одеській та Харківській (2,3 тис. гривень) областях, а найменший – у Херсонській (0,6 тис. гривень), Житомирській, Кіровоградській, Сумській, Тернопільській та Хмельницькій (0,8 тис. гривень), Волинській, Чернівецькій та Чернігівській (1,0 тис. гривень), Черкаській (1,1 тис. гривень), Миколаївській та Полтавській (1,2 тис. гривень) областях.

В той же час, спостерігається зменшення податкового боргу за грошовими зобов'язаннями платників податків. За підсумками 2020 року загальний обсяг податкового боргу в цілому по Україні зменшився на 10,3% (у 2019 році – на 26,7 %).

В той же час, спостерігається зростання податкового боргу за грошовими зобов'язаннями платників податків. За підсумками 2020 року загальний обсяг податкового боргу в цілому по Україні збільшився на 10,3 % (у 2019 році – збільшення на 26,7 %).

Зростання податкового боргу зафіксовано у всіх регіонах, крім Дніпропетровської (скорочення на 9,1 %), Миколаївської (скорочення на 4,0 %), Тернопільської (скорочення на 1,6 %) та Кіровоградської (скорочення на 0,03 %) областей, (у 2019 році зростання відбулось в усіх регіонах).

Найвищі темпи росту податкового боргу у 2020 році спостерігались у Івано-Франківській (на 93,2 %), Харківській (на 44,8 %), Черкаській (на 36,2 %) та Львівській (на 25,4 %) областях.

Напрямок «Розвиток малого та середнього підприємництва» включає 4 показники, які характеризують стан розвитку підприємництва в регіонах – табл.1.6.

Активізація підприємництва та зростання масштабів і ефективності функціонування підприємницького сектору є одним з головних чинників позитивних структурних змін та модернізації регіональних економік, становлення нових ресурсів економічного пожвавлення, підвищення якості життя населення.

Вагомим показником аналізу економічного стану підприємництва в регіоні є показники кількості малих та середніх підприємств на 10 тис. осіб населення.

За підсумками 2019 року кількість суб'єктів середнього підприємництва в Україні зросла до 4,3 одиниць на 10 тис. осіб наявного населення проти 3,9 одиниць у 2018 році, що в регіональному розрізі було характерним для 24 регіонів. Ще у 1 регіоні (Луганській області) кількість середніх підприємств на 10 тис. осіб наявного населення залишилась на рівні попереднього року.

Напрямок «Ефективність ринку праці» включає 6 показників, які комплексно характеризують ситуацію щодо безробіття та зайнятості населення, динаміку росту реальної заробітної плати та стан погашення заборгованості з її виплати, а також рівень продуктивності праці.

**Рейтинг соціального-економічного розвитку регіонів України за
напрямом «Розвиток малого та середнього підприємництва» [42]**

Регіони	Місце регіону за напрямом		Динаміка	Місце регіону за показниками напрямку			
	2019 р.	2020 р.		21. Кількість суб'єктів середнього підприємництва у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення	22. Кількість суб'єктів малого підприємництва (з урахуванням мікро- підприємництва) у розрахунку на 10 тис. осіб наявного населення	23. Частка обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів середнього підприємництва (у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами господарювання	24. Частка обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів малого підприємництва у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами господарювання
м. Київ	1	1	-	1	1	9	24
Чернівецька	4	2	+2	22-23	7	10	1
Харківська	2	3	-1	4	3	11	8
Кіровоградська	3	4	-1	7-8	17	5	7
Херсонська	6	5	+1	19-20	14	15	2
Чернігівська	7	6	+1	7-8	16	4	12
Тернопільська	8	7	+1	19-20	22	2	6
Хмельницька	5	8	-3	17	5	7	10
Сумська	12	9	+3	12-13	21	3	16
Рівненська	14	10	+4	18	23	6	4
Одеська	9	11	-2	10	4	19	11
Волинська	17	12	+5	14	20	1	22
Київська	13	13	-	2	2	20	19
Львівська	11	14	-3	9	8	12-13	15
Закарпатська	10	15	-5	22-23	18	16	3
Житомирська	15	16	-1	15	15	12-13	9
Черкаська	18	17	+1	5-6	9	8	18
Вінницька	16	18	-2	11	12	14	13
Миколаївська	20	19	+1	16	6	22	14
Полтавська	21	20	+1	3	11	17	21
Івано-Франківська	19	21	-2	21	19	21	17
Луганська	24	22	+2	25	25	18	5
Запорізька	23	23	-	12-13	13	24	20
Дніпропетровська	22	24	-2	5-6	10	23	23
Донецька	25	25	-	24	24	25	25

Оцінка соціально-економічного розвитку за напрямом «Розвиток інфраструктури» проводилась за 6 показниками, що характеризують ситуацію у сфері житлового будівництва, розвитку транспортної та дорожньої інфраструктури, доступу домогосподарств до Інтернету. Напрямок «Відновлювальна енергетика та енергоефективність» включає 7 показників, які комплексно характеризують стан впровадження заходів з енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива.

Напрямок «Доступність та якість послуг у сфері освіти» включає 6 показників, які характеризують рівень підключення закладів освіти сільської місцевості до мережі Інтернет, розвиток мережі дошкільних навчальних закладів та закладів позашкільної освіти, забезпеченість підвозу дітей до місць навчання та загальний рівень якості освіти.

Напрямок «Доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я» включає 5 показників, які характеризують рівень смертності та народжуваності, загальну тривалість життя, доступність амбулаторного обслуговування у закладах охорони здоров'я та стан впровадження заходів по боротьбі із захворюваністю на активний туберкульоз.

Напрямок «Соціальний захист та безпека» включає 3 показники, які характеризують рівень забезпеченості соціальними послугами найбільш вразливих верств населення, впровадження заходів щодо запобігання сирітству та забезпечення безпеки життя.

Напрямок «Раціональне природокористування та якість довкілля» включає 5 показників, які характеризують ситуацію в сфері екології та ефективність здійснення природоохоронних заходів.

Результати рейтингування за всіма напрямками наведено в табл.1.7 та на рис.1.1.

Положення Запорізької області в наведеному рейтингу дуже погане. Вона знаходиться на 23 місце. Після неї тільки Донецька та Луганська області, економіка яких постраждала протягом останніх років.

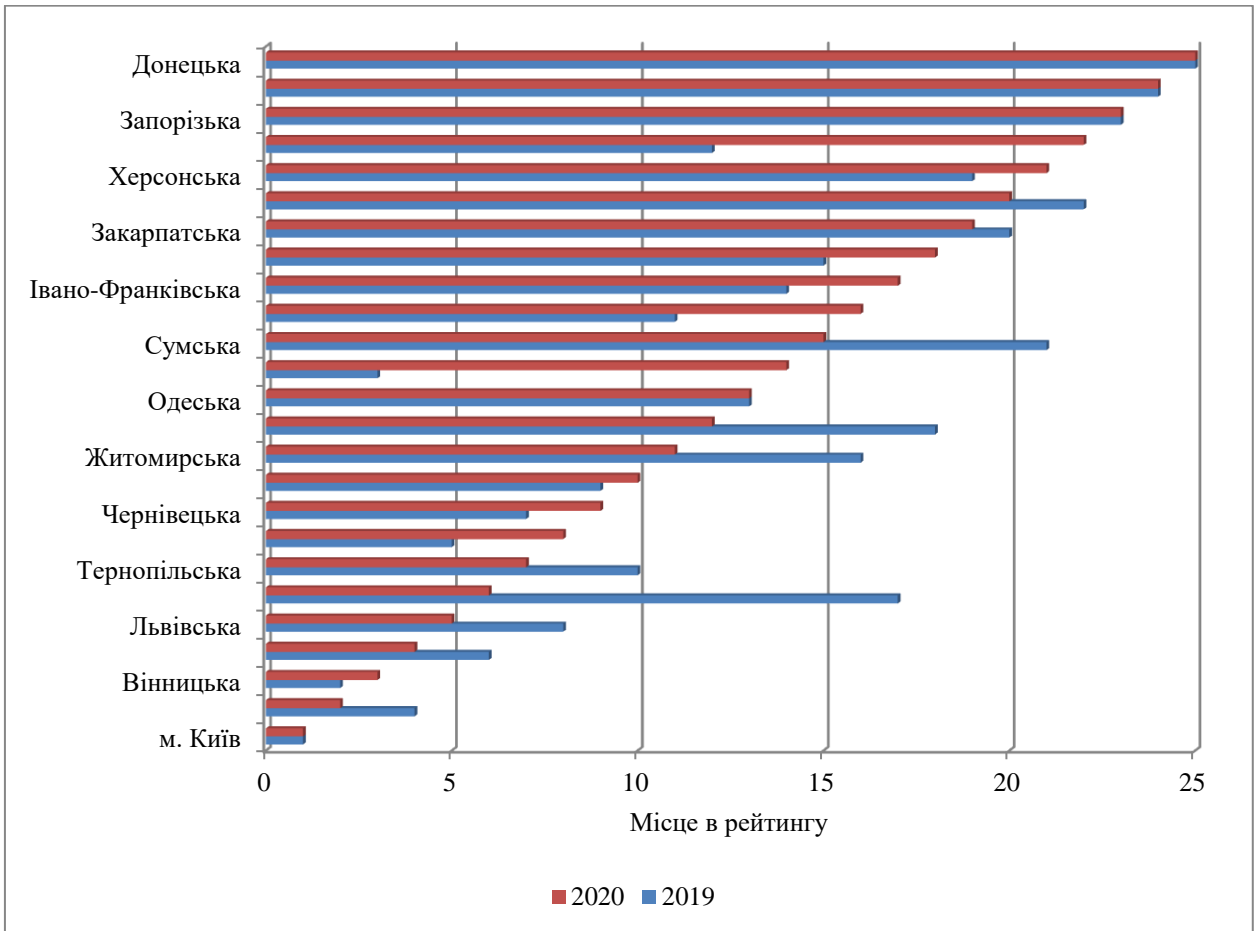
Рейтинг соціального-економічного розвитку регіонів України [42].

Регіони	Загальне місце регіону		Динаміка	Місце регіону за напрямом											
	2019 р.	2020 р.		Економічна та соціальна згуртованість	Економічна ефективність	Інвестиційно-інноваційний розвиток та зовнішньоекономічна співпраця	Фінансова самодостатність	Розвиток малого та середнього підприємництва	Ефективність ринку праці	Розвиток інфраструктури	Відновлена енергетика та енергоефективність	Доступність та якість послуг у сфері освіти	Доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я	Соціальний захист та безпека	Рациональне природокористування та якість довкілля
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
м. Київ	1	1	-	1	5	1	1	1	1	25	8	2	1	13	13
Рівненська	4	2	+2	15	9	20	8	10	9	12	1	16	2	4	7
Вінницька	2	3	-1	8	3	17	21	18	3	3	13	8	10	2	6
Харківська	6	4	+2	20	10	7	15	3	17	11	16	1	9	1	11
Львівська	8	5	+3	3	4	21	18	14	14	8	9	7	7	6	4
Хмельницька	17	6	+11	19	2	11	13	8	15	6	10	13	12	12	5
Тернопільська	10	7	+3	12	7	19	12	7	12	4	23	18	6	10	1

Продовження таблиці 1.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Київська	5	8	-3	16	6	18	2	13	6	2	14	3	22	17	24
Чернівецька	7	9	-2	4	20	23	19	2	7	5	24	19	3	18	3
Кіровоградська	9	10	-1	23	24	3	10	4	10	7	3	5	15	15	19
Житомирська	16	11	+5	21	16	14	20	16	5	21	2	10	17	9	12
Волинська	18	12	+6	10	19	15	7	12	24	17	7	15	8	3	14
Одеська	13	13	-	6	13	12	9	11	4	9	20	9	21	11	21
Дніпропетровська	3	14	-11	7	12	4	3	24	16	13	6	21	18	5	23
Сумська	21	15	+6	22	8	8	16	9	19	15	17	6	14	14	18
Черкаська	11	16	-5	18	17	16	22	17	11	14	22	4	13	16	15
Івано-Франківська	14	17	-3	5	11	22	25	21	8	10	12	22	4	20	8
Полтавська	15	18	-3	13	1	5	23	20	22	23	21	17	11	8	17
Закарпатська	20	19	+1	2	23	24	24	15	20	1	15	25	5	25	2
Чернігівська	22	20	+2	17	14	13	6	6	21	16	11	12	23	24	10
Херсонська	19	21	-2	11	21	25	17	5	2	24	4	20	19	21	9
Миколаївська	12	22	-10	14	22	9	5	19	13	18	5	23	16	23	20
Запорізька	23	23	-	9	18	6	11	23	18	22	18	24	20	7	16
Луганська	24	24	-	25	25	10	4	22	23	20	19	11	-	19	22
Донецька	25	25	-	24	15	2	14	25	25	19	25	14	-	22	25

Рис.1.1. Рейтинг соціального-економічного розвитку регіонів України

Можна відзначити такі слабкі напрямки:

- економічна ефективність - 18 місце серед регіонів;
- доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я - 20 місце серед регіонів;

Тому, керівництву Запорізької області треба проаналізувати результати оцінки соціально-економічного розвитку регіонів за 2020 рік, та забезпечити проведення аналізу негативних тенденцій розвитку відповідної сфери й прийняття оперативних управлінських рішень щодо вирішення проблемних питань.

Висновки до розділу 1

На основі першого розділу можна зробити наступні висновки:

1. В економічній літературі фінансову політику розглядають як економічну категорію, яка відображає систему цілеспрямованих заходів з досягнення державою певної мети. Метою фінансової політики є оптимальний розподіл ВВП між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями. Саме на цій основі забезпечується стійке зростання економіки, удосконалення її структури, створення умов для розвитку державних установ, господарських суб'єктів і населення.

2. Механізм регіональної фінансової політики – це динамічний спосіб управління фінансами окремих регіонів. Залежно від зміни зовнішнього та внутрішнього середовища він вимагає зміни своєї структури, вдосконалення в цілому або окремих своїх елементів, методів та інструментів. Фінансовий механізм приводить у дію систему фінансів відповідно до прийнятої державою концепції фінансової політики. Отже, за його ефективності можна судити про ступінь відповідності даної концепції соціально-економічної ситуації, що склалася в країні і навпаки.

3. Фінансова політика держави спрямовано управління фінансовими ресурсами країни. Оскільки рух фінансових ресурсів та доходів носить двосторонній характер можна виділити механізм формування фінансових ресурсів та механізм їх використання. Розрізняються вони не лише специфікою форм, методів та інструментів, а й цільовою установкою. Метою механізму формування фінансових ресурсів є повноцінне фінансове забезпечення органів публічної влади та суб'єктів господарювання. У свою чергу механізми використання фінансових ресурсів спрямовані на результативне та ефективне їхнє витрачання.

4. За допомогою елементів фінансового механізму держава здійснює регулювання фінансових відносин. З огляду на велику різноманітність таких

відносин, структура фінансового механізму є досить складною. До неї входять різні елементи, що відповідають варіативності фінансових відносин.

5. Оцінка загального рейтингу регіонів здійснена на основі інтеграції дванадцяти напрямів дослідження. Положення Запорізької області в наведеному рейтингу дуже погане. Вона знаходиться на 23 місце. Після неї тільки Донецька та Луганська області, економіка яких постраждала протягом останніх років.

Можна відзначити такі слабкі напрямки:

- економічна ефективність - 18 місце серед регіонів;
- доступність та якість послуг у сфері охорони здоров'я - 20 місце серед регіонів;
- доступність та якість послуг у сфері освіти - 24 місце серед регіонів;
- раціональне природокористування та якість довкілля - 16 місце серед регіонів;
- відновлювана енергетика та енергоефективність - 18 місце серед регіонів;
- розвиток малого та середнього підприємництва - 23 місце серед регіонів;
- ефективність ринку праці - 18 місце серед регіонів;
- розвиток інфраструктури - 22 місце серед регіонів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз показників соціально-економічного розвитку Запорізької області в 2018-2020рр.

Запорізька область розташована на південному сході України. Область межує: на заході – із Херсонською; на півночі – із Дніпропетровською; на сході – із Донецькою областями; на півдні – виходить до акваторії Азовського моря.

Територія області займає 27,2 тис. км², що становить 4,5 % території України. Протяжність з півночі на південь становить 208 км, зі сходу на захід – 235 км, тобто є достатньо територіально компактною [52].

Адміністративний центр – м. Запоріжжя, яке розташоване у північно-західній частині регіону, тобто близько половини території області знаходиться поза 100-кілометровою зоною його досяжності. Водночас до переваг забезпечення інтегрованості регіону слід віднести відсутність значних перепон природного характеру та наявність виходу до Азовського моря.

У межах обласного центру розташований острів Хортиця – місце історичної Запорозької вольниці.

Відстань від м. Запоріжжя до столиці України м. Києва: залізничним сполученням – 715 км, шосейними дорогами – 618 км.

В таблиці 2.1. наведено основні показники соціально-економічного розвитку Запорізької області в 2018-2020рр.

За станом на 01.01.2021 в Запорізькій області проживало 1666,515 тис. осіб (регіон характеризується високим рівнем урбанізації – 77,3 %). Жінки становлять більше половини населення області - 54,34 % [52].

Таблиця 2.1

Показники соціально-економічного розвитку Запорізької області [15]

Показники	2018	2019	2020	Відхилення		Темп росту,%	
				2019-2018	2020-2019	2019-2018	2020-2019
1	2	3	4	5	6	7	8
Валовий регіональний продукт, млн. грн.	130187	147043	155158	16856	8115	112,95	105,52
Індекси споживчих цін							
– по Україні	109,8	104,1	105,0	-5,7	0,9	94,81	100,86
– по Запорізькій області	109,2	103,2	104,2	-6	1	94,51	100,97
Обсяг реалізованої промислової продукції (товарів, послуг), млн. грн.	220124,5	202575,9	200718,7	-17548,6	-1857,2	92,03	99,08
Загальні обсяги експорту товарів, млрд.дол. США	3377,2	3080,6	2923,4	-296,6	-157,2	91,22	94,90
Загальні обсяги імпорту товарів, млрд.дол.США	1762,8	1529,8	1221,3	-233	-308,5	86,78	79,83
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	1,92	2,01	2,39	0,10	0,38	105,11	118,87
Кількість юридичних осіб	46501	47441	48725	940	1284	102,02	102,71
Капітальні інвестиції, млн.грн.	15732	14877	15495	-855	618	94,57	104,15
Роздрібний товарооборот підприємств роздрібною торгівлі за видами економічної діяльності, млн.грн.	27779,1	32942,6	37242,7	5163,5	4300,1	118,59	113,05

Продовження таблиці 2.1.

1	2	3	4	5	6	7	8
Обсяг реалізованої інноваційної промислової продукції (товарів, послуг), тис.грн.	4165782	2801756	1989522	-1364026	-812234	67,26	71,01
Загальна площа житлових будівель, прийнятих в експлуатацію, тис.м. ² .площі	89	68	90	-21	22	76,40	132,35
Кількість працівників, задіяних у виконанні наукових досліджень і розробок, за категоріями персоналу	3913	3892	3646	-21	-246	99,46	93,68
У тому числі дослідники	1295	1467	1310	172	-157	113,28	89,30
Витрати на виконання наукових досліджень і розробок, тис.грн.	1387903,5	1538450,0	1545845	150546,5	7395	110,85	100,48
Кількість інноваційно активних промислових підприємств	36	47	41	11	-6	130,56	87,23
З них: кількість підприємств, які здійснювали наукові дослідження та розробки власними силами	10	11	8	1	-3	110,00	72,73

У 2020р. порівняно з 2019р. (за попередніми даними) індекс промислової продукції становив 91,2%.

У добувній промисловості і розробленні кар'єрів обсяг виробництва зріс на 2,1%.

У переробній промисловості індекс промислової продукції склав 92,7%.

На підприємствах із виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів обсяг виробництва збільшився на 0,4%.

У металургійному виробництві, виробництві готових металевих виробів, крім машин і устаткування індекс промислової продукції склав 94,2%.

За 2020р. вироблено 922,6 т деталей, виливаних з чавуну сірого, для машинного обладнання і механічних приладів (крім двигунів), 35640,3 т конструкцій, виготовлених виключно або переважно з листового матеріалу, з металів чорних, інших, 40859 шт раковин та умивальників, зі сталі неіржавної.

На підприємствах машинобудування обсяги виробництва знизились на 9,4%.

У постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря показники виробництва зменшилися на 14,6%. За 2020р. вироблено 36942,3 млн.кВт·год електроенергії

В таблиці 2.2 наведено основні показники діяльності підприємств Запорізької області в 2018-2020рр.

У 2020р. індекс сільськогосподарської продукції порівняно з 2019р. становив 87,1%, у т.ч. на підприємствах – 85,4%, у господарствах населення – 90,4%.

Станом на 1 грудня 2020р. культури зернові та зернобобові були скошені та обмолочені господарствами всіх категорій на площі 983,3 тис.га, що на 1,1% більше, ніж на початок грудня 2019р.

Таблиця 2.2

Показники діяльності підприємств Запорізької області в 2018-2020рр. [15]

Показники	2018	2019	2020	Відхилення	
				2019-2018	2020-2019
1	2	3	4	5	6
Кількість підприємств	14993	15652	15368	659	-284
великі підприємства	26	26	22	0	-4
у % до загальної кількості великих підприємств по Україні	5,8	5,0	4,3	-0,8	-0,7
у % до загальної кількості підприємств по регіону	0,2	0,2	0,1	0	-0,1
середні підприємства	592	651	654	59	3
у % до загальної кількості середніх підприємств по Україні	3,7	3,7	3,7	0	0
у % до загальної кількості підприємств по регіону	3,9	4,1	4,3	0,2	0,2
малі підприємства	14375	14975	14692	600	-283
у % до загальної кількості малих підприємств по Україні	4,2	4,1	4,1	-0,1	0
у % до загальної кількості підприємств по регіону	95,9	95,7	95,6	-0,2	-0,1
у тому числі мікропідприємства	12571	13126	12878	555	-248
Кількість зайнятих працівників, тис. осіб	256,2	269,6	268,6	13,4	-1
великі підприємства	86,5	82,8	70,9	-3,7	-11,9
у % до загальної кількості зайнятих працівників на великих підприємствах по Україні	5,5	5,1	4,5	-0,4	-0,6
у % до загальної кількості зайнятих працівників по регіону	33,7	30,7	26,4	-3	-4,3
середні підприємства	102,2	116,4	128,9	14,2	12,5
у % до загальної кількості зайнятих працівників на середніх підприємствах по Україні	3,7	3,8	4,2	0,1	0,4
у % до загальної кількості зайнятих працівників по регіону	39,9	43,2	48,0	3,3	4,8
малі підприємства	67,5	70,4	68,8	2,9	-1,6

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4	5	6
у % до загальної кількості зайнятих працівників на малих підприємствах по Україні	4,1	4,0	4,0	-0,1	0
у % до загальної кількості зайнятих працівників по регіону	26,4	26,1	25,6	-0,3	-0,5
у тому числі мікропідприємства	30,2	32,7	30,4	2,5	-2,3
у % до загальної кількості зайнятих працівників на мікропідприємствах по Україні	4,3	4,2	4,2	-0,1	0
у % до загальної кількості зайнятих працівників по регіону	11,8	12,1	11,3	0,3	-0,8
Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млн.грн	322514,3	306088,5	303267,4	-16425,8	-2821,1
великі підприємства	183143,2	165106,7	148079,4	-18036,5	-17027,3
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) великих підприємств по Україні	5,2	4,5	4,1	-0,7	-0,4
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) по регіону	56,8	53,9	48,8	-2,9	-5,1
середні підприємства	80892,1	78377,2	87792,8	-2514,9	9415,6
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) середніх підприємств по Україні	2,1	1,9	2,0	-0,2	0,1
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) по регіону	25,1	25,6	29,0	0,5	3,4
малі підприємства	58479,0	62604,6	67395,2	4125,6	4790,6
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) малих підприємств по Україні	3,3	3,4	3,3	0,1	-0,1
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) по регіону	18,1	20,5	22,2	2,4	1,7
у тому числі мікропідприємства	21297,3	21780,5	23982,4	483,2	2201,9
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) мікропідприємств по Україні	3,6	3,6	3,4	0	-0,2
у % до загального обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) по регіону	6,6	7,1	7,9	0,5	0,8

Обсяг виробленої будівельної продукції (виконаних будівельних робіт) підприємствами області у 2020р. (за попередніми даними) становив 2723,1 млн.грн. Індекс будівельної продукції порівняно з 2019р. склав 67,8%.

Нове будівництво склало 14,2% від загального обсягу виробленої будівельної продукції, ремонт (капітальний та поточний) – 48,5%, реконструкція та технічне переоснащення – 37,3%. Зовнішня торгівля товарами

У 2020р. експорт товарів становив 2923,4 млн.дол. США, імпорт – 1221,3 млн.дол. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 1702,1 млн.дол. Порівняно із січнем–листопадом 2019р. експорт зменшився на 7,1% [52]

Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав в 2020р. 2,39 (у січні–листопаді 2019р. – 1,98).

Зовнішньоторговельні операції проводились із партнерами із 156 країн світу. Основу товарної структури експорту складали недорогоцінні метали та вироби з них, механічні та електричні машини, продукти рослинного походження, жири та олії тваринного або рослинного походження, мінеральні продукти.

У загальному обсязі експорту товарів порівняно з 2019р. збільшилась частка механічних машин з 9,1% до 12,3%, зернових культур з 8,0% до 9,0%, жирів та олій тваринного або рослинного походження – з 5,2% до 7,2%.

Натомість зменшилась частка чорних металів з 52,9% до 50,5%. Питома вага руд, шлаку і золи не змінилась – 3,9% [15].

Обсяг експорту товарів до країн Європейського Союзу (ЄС) становив 646,7 млн.дол., або 24,5% загального обсягу експорту та зменшився порівняно із січнем–листопадом 2019р. на 16,8%.

Найбільші обсяги експорту до країн ЄС складали:

- чорні метали – 40,6%,
- руди, шлак і зола – 15,8%,
- жири та олії тваринного або рослинного походження – 7,9%,

- зернові культури – 5,3%,
- механічні машини – 4,0% загального обсягу експорту до цих країн.

Найвагоміші експортні поставки товарів серед країн-членів ЄС здійснювалися до Італії, Чехії, Польщі, Німеччини, Іспанії.

Серед інших країн світу найбільше екпортувалися товари до Китаю, Туреччини, США, Єгипту, Індії, Об'єднаних Арабських Еміратів.

Серед найбільших країн-експортерів порівняно із 2019р. збільшився експорт товарів до Китаю на 76,7%, США – на 69,0%, Єгипту – на 39,0%, Індії – на 12,8%, Німеччини – на 12,4%, Чехії – на 3,0%, зменшився експорт товарів до Туреччини на 30,2%, Російської Федерації – на 24,3%, Польщі – на 18,7%, Італії – на 7,2%, Об'єднаних Арабських Еміратів – на 5,4%, Іспанії – на 2,0% [52].

Основу товарної структури імпорту склали механічні та електричні машини, мінеральні продукти, недорогочінні метали та вироби з них, живі тварини, продукти тваринного походження, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості.

Найвагоміші обсяги імпорту товарів із країн ЄС склали: механічні машини – 22,8%, електричні машини – 22,2%, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки – 6,1%, сіль, сірка, землі та каміння – 4,9% загального обсягу імпорту із цих країн.

Серед країн ЄС найвагоміші імпортні надходження товарів здійснювалися з Німеччини, Польщі, Італії, Словаччини. Серед інших країн світу найбільші імпортні поставки товарів надходили з Російської Федерації, Китаю, Туреччини, США, Норвегії, Білорусі. Порівняно із січнем–листопадом 2019р. імпорт товарів збільшився з Норвегії на 98,7%, Німеччини – на 58,9%, США – на 15,2% [48].

Таким чином, можна стверджувати, що Запорізька область, в якій переважає продукція переробної промисловості.

2.2. Аналіз доходів Запорізького обласного бюджету в 2018-2020рр.

Зважаючи на низьку інвестиційну привабливість України для іноземних та внутрішніх інвесторів, визначальним джерелом фінансування напрямків соціально-економічного розвитку Запорізької області (як і інших регіонів України) залишаються бюджетні ресурси, які спрямовуються через такі механізми як місцеві цільові програми (фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів) та проекти Державного фонду регіонального розвитку (фінансуються за рахунок державного бюджету за умови обов'язкового співфінансування з місцевих бюджетів).

У Запорізькій області активно впроваджуються реформа децентралізації, адміністративно-територіальна реформа, що впливає на рівень фінансової спроможності адміністративно територіальних одиниць, зміні відносин між державним та місцевими бюджетами.

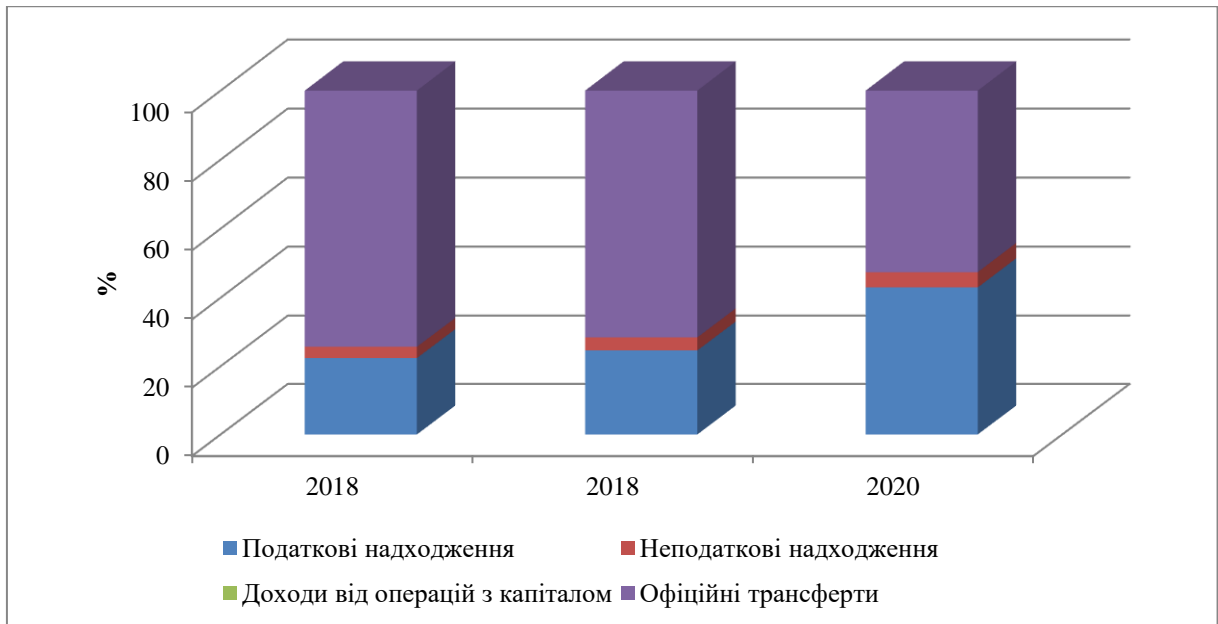
Структуру доходної частини обласного бюджету Запорізької області наведено в табл.2.3. та на рис.2.1.

Таблиця 2.3

Структура доходної частини обласного бюджету Запорізької області

Показник	2018	2018	2020	Зміни	
				2019-2018	2020-2019
Податкові надходження	22,39	24,62	42,96	2,23	18,35
Неподаткові надходження	3,28	3,82	4,44	0,54	0,62
Доходи від операцій з капіталом	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Офіційні трансферти	74,33	71,56	52,59	-2,77	-18,97
РАЗОМ	100,00	100,00	100,00	0,00	0,00

В структурі доходної частини обласного бюджету Запорізької області в 2020р. відбулися суттєві зміни, частка податкових надходжень зросла до 42,86%.

**Рис.2.1. Структура доходної частини обласного бюджету
Запорізької області**

В таблиці 2.4. наведено виконання доходної частини бюджету Запорізької області за 2018-2020рр.

Таблиця 2.4

**Виконання доходної частини бюджету Запорізької області за 2018-
2020рр.**

	Розпис на рік, грн	Виконано рік, грн	% виконання
1	2	3	4
2018р,			
Податкові надходження	2457451648,00	2448747188,94	99,64
Неподаткові надходження	243581160,00	358738611,43	147,27
Доходи від операцій з капіталом	13300,00	12468,21	93,74
Офіційні трансферти	8340053111,00	8130037003,95	97,48
РАЗОМ	11041099219,00	10937535272,53	99,06
2019 р,			
Податкові надходження	2398350700,00	2218277927,15	92,49

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4
Неподаткові надходження	240553012,00	344356887,75	143,15
Доходи від операцій з капіталом	8800,00	329801,66	3747,74
Офіційні трансферти	6842683493,00	6448311408,72	94,23
РАЗОМ	9481596005,00	9011276025,28	95,03
2020р,			
Податкові надходження	2434260097,00	2215620809,87	91,01
Неподаткові надходження	205272289,00	229211054,71	111,66
Доходи від операцій з капіталом	8800,00	6413,38	72,87
Офіційні трансферти	2847066989,00	2712131520,06	95,26
РАЗОМ	5486608175,00	5156969798,02	93,99

Протягом 2020 року до обласного бюджету надійшло 2 444,8 млн. грн доходів (92,6 % від плану), з них до загального фонду - 2 187,2 млн. грн, спеціального фонду – 257,6 млн. грн.

Із 3 964,0 млн. грн. доходів загального фонду 44,7 % або 1 774,1 млн. грн склали трансферти з державного бюджету, а 55,2 % або 2 187,2 млн. грн – закріплені доходи. Крім того, 2,7 млн. грн отримано по загальному фонду з місцевих бюджетів області на співфінансування.

В структурі доходів спеціального фонду закріплені доходи склали 21,6 % або 257,6 млн. грн, трансферти з державного бюджету 75,4 % або 899,2 млн. грн. Крім того, отримані інші субвенції з місцевих бюджетів області в обсязі 36,1 млн. грн на співфінансування інвестиційних проектів в рамках реалізації регіональних програм, зокрема на будівництво амбулаторій та придбання шкільних автобусів.

В табл.2.5 наведено аналіз виконання бюджету Запорізькклі області в 2020р.

Таблиця 2.5

Аналіз виконання доходної частини Запорізького обласного бюджету за 2020 рік (загальний фонд) [48].

Найменування показників	План на 2020 рік	Виконано за 2020 рік	% виконання	Відхилення (+;-)
Податок та збір на доходи фізичних осіб	1 786 480,3	1 683 043,7	94,2	-103 436,6
Податок на прибуток підприємств	311 098,8	192 253,1	61,8	-118 845,7
Рентна плата за спеціальне використання води	145 484,6	119 062,4	81,8	-26 422,2
Рентна плата за користування надрами	90 495,8	127 440,6	140,8	36 944,8
Плата за використання інших природних ресурсів	294,5	553,4	187,9	258,9
Частина чистого прибутку (доходу) державних або комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до відповідного бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна або комунальна власність	715,0	607,9	85,0	-107,1
Інші надходження	160,0	832,8	у 5,2 рази	672,8
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності	55 622,4	59 093,3	106,2	3 470,9
Надходження сум кредиторської та депонентської заборгованості підприємств, організацій та установ, щодо яких минув строк позовної давності	0,0	2,2	у 2,2 рази	2,2
Інші надходження	1 607,0	4 307,4	у 2,7 рази	2 700,4
Доходи від операцій з капіталом	8,8	6,4	72,9	-2,4
Разом доходів	2 391 967,2	2 187 203,2	91,4	-204 764,0
Офіційні трансферти	1 821 945,4	1 776 821,1	97,5	-45 124,3

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
Додаткова дотація з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення переданих з державного бюджету видатків з утримання закладів освіти та охорони здоров'я	318 977,2	318 977,2	100,0	0,0
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію проектів з реконструкції, капітального ремонту приймальних відділень в опорних закладах охорони здоров'я у госпітальних округах	72 000,0	57 497,8	79,9	-14 502,2
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції	3 445,0	3 445,0	100,0	0,0
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення доплат медичним та іншим працівникам закладів охорони здоров'я за рахунок коштів, виділених з фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2	14 014,9	9 812,5	70,0	-4 202,4
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми 'Спроможна школа для кращих результатів'	19 811,9	19 124,4	96,5	-687,5
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на розвиток системи екстреної медичної допомоги				0,0
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення підтримки окремих закладів та заходів у системі охорони здоров'я	133 564,4	125 033,4	93,6	-8 531,0
Субвенція на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти	8 530,0	8 530,0	100,0	0,0
Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	525 274,6	525 274,6	100,0	0,0
Медична субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам	352 338,4	351 243,7	99,7	-1 094,7
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на проектні, будівельно-ремонтні роботи, придбання житла та приміщень для розвитку сімейних та інших форм виховання, наближених до сімейних, та забезпечення житлом дітей-сиріт, осіб з їх числа	53 765,7	53 319,8	99,2	-445,9
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій	14 582,0	14 582,0	100,0	0,0

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення здійснення деяких заходів, спрямованих на запобігання виникненню та поширенню, локалізацію та ліквідацію спалахів, епідемій та пандемій гострої респіраторної хвороби COVID-19	1 173,9	1 173,9	100,0	0,0
убвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування заходів соціально-економічної компенсації ризику населення, яке проживає на території зони спостереження	6 483,2	4 191,2	64,6	-2 292,0
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами	31 304,5	31 304,5	100,0	0,0
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення подачею кисню ліжкового фонду закладів охорони здоров'я, які надають стаціонарну медичну допомогу пацієнтам з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2	56 649,9	56 373,5	99,5	-276,4
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилі приміщення для сімей осіб, визначених абзацами 5-8 пункту 1 статті 10 Закону України `Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту	4 546,4	4 546,4	100,0	0,0
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на проведення виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів	83 470,1	79 339,4	95,1	-4 130,7
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти `Нова українська школа`	62 864,1	62 401,9	99,3	-462,2
Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам для забезпечення опорних закладів охорони здоров'я у госпітальних округах медичним обладнанням, а саме системами рентгенівськими діагностичними стаціонарними загального призначення (цифровими) та апаратами ультразвукової діагностики за рахунок коштів, виділених з фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками	48 300,0	47 906,0	99,2	-394,0
Інші субвенції з місцевого бюджету	10 849,2	2 743,9	25,3	-8 105,3
Всього доходів (загальний фонд)	4 213 912,6	3 964 024,4	94,1	-249 888,2

У 2020 році по Запорізькій області до бюджетів всіх рівнів надійшло 22,5 млрд. грн закріплених доходів, в тому числі до державного бюджету – 8,5 млрд. грн, до місцевих бюджетів міст обласного значення, районів та територіальних громад – 11,6 млрд. грн та до обласного бюджету надійшло 2,4 млрд. грн. – рис.2.2

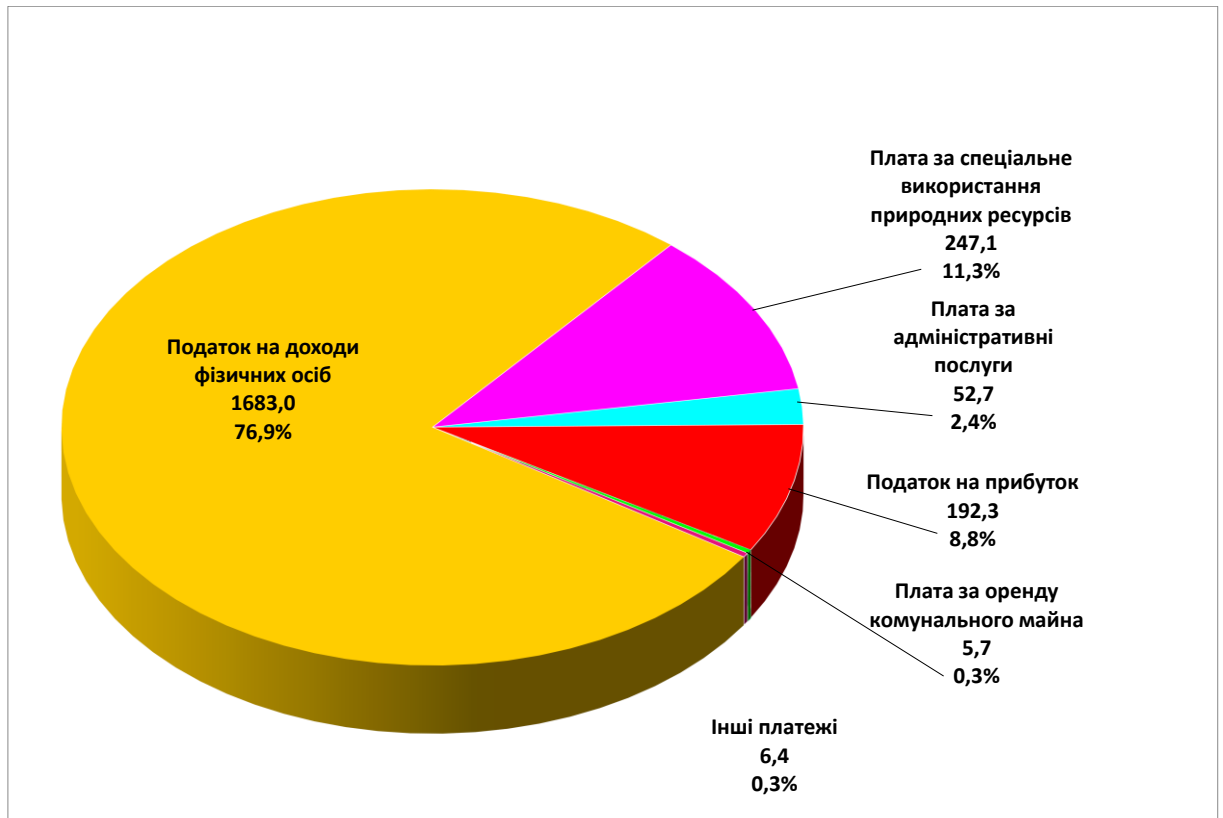

Рис.2.2. Частка обласного бюджету в структурі закріплених доходів по Запорізькій області у 2020 році [48]

Всього до загального фонду обласного бюджету надійшло 2 187,2 млн. грн власних доходів, з них:

1. Податок на доходи фізичних осіб – 76,9 % у загальному обсязі надходжень (1 683,0 млн. грн);
2. Плата за спеціальне використання природних ресурсів – 11,3% (247,1 млн. грн);
3. Податок на прибуток – 8,8 % (192,3 млн. грн);

4. Плата за адміністративні послуги – 2,4 % (52,7 млн. грн);
5. Інші платежі – 0,3% (6,4 млн. грн);
6. Плата за оренду комунального майна – 0,3 % (5,7 млн. грн)-рис.2.3.

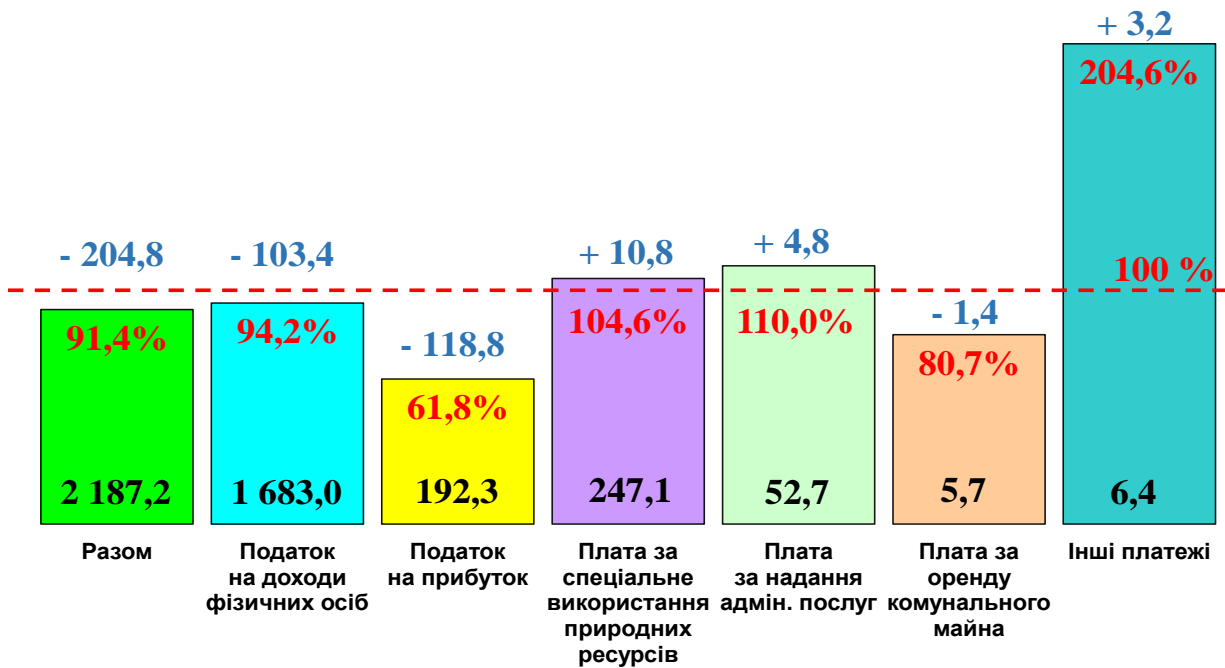

Рис.2.3. Основні джерела надходження доходів до загального фонду обласного бюджету за 2020 рік [48]

Виконання плану доходів загального фонду, затвердженого обласною радою на 2020 рік, становить (рис.2.4):

- податок та збір на доходи фізичних осіб – 94,2 %;
- податок на прибуток підприємств – 61,8 %;
- рентна плата за спеціальне використання води – 81,8 %;
- рентна плата за користування надрами – 140,8 %;
- неподаткові надходження – 111,6 % (у тому числі плата за надання адміністративних послуг – 110 %, плата за оренду комунального майна – 80,7 %).

На збільшення надходжень податку на доходи фізичних осіб вплинуло підвищення відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» мінімальної заробітної плати: з 1 січня 2020 року з 4 173 грн до 4 723 грн, з 1 вересня – до 5 000 грн; та прожиткового мінімуму для працездатних осіб (до 2 270 грн на кінець року).

Рис.2.4. Виконання плану доходів загального фонду обласного бюджету за 2020 рік [48]

За підсумками 2020 року середньомісячна заробітна плата по області зросла на 10,3 % і склала 11 556 грн.

Невиконання плану пов'язано зі зменшенням ділової активності підприємств більшості платників податків внаслідок запровадження карантину Кабінетом Міністрів України.

Основною причиною недовиконання плану надходжень податку на прибуток на 118,8 млн. грн є скорочення податкових зобов'язань по підприємствах металургійної галузі внаслідок зменшення рентабельності виробництва за рахунок падіння цін на металопродукцію на світових ринках з одночасним зростанням цін на сировину і енергоносії.

Планові показники по рентній платі за спеціальне використання води не виконані на 26,4 млн. грн через зменшення обсягів фактично використаної води в порівнянні з 2019 роком по ВП «Запорізька АЕС» ДП «НАЕК «Енергоатом» (на 26,6 %), по ВП «Запорізька ТЕС» АТ «ДТЕК «Дніпроенерго» (на 17,6 %), по Філії «Дніпровська ГЕС» ВАТ «Укргідроенерго» (на 30,2 %), що призвело до зменшення нарахувань податку.

2.3. SWOT- аналіз Запорізької області

Для формування стратегії розвитку Запорізької області проведемо SWOT аналіз, який дозволить оцінити сильні та слабкі боки Запорізької області, визначити можливості та загрози.

Сильні сторони Запорізької області:

1. Наявність природних і забезпеченість власними енерго- та водоресурсами. Частка регіону в сумарних запасах мінеральної сировини в Україні складає: пегмати-88 %, апатит -63 %, марганцева руда – 69 %, вторинні каоліни -23 %, вогнетривкі глини - 9 %. На території області протікає 109 річок, з них 78 – протяжністю понад 10 км. Головна з них р. Дніпро – третя за величиною річка в Європі, яка є найбільшою водною артерією України.

2. Наявність виходу до моря та територіальна близькість до транспортного коридору Європа – Азія.

3. Наявність родючих сільськогосподарських угідь: площа земель сільськогосподарського призначення становить 1903,6 тис. га , що складає 7 % від загальної площі ріллі України).

4. Сприятлива поточна структура населення за віком: 2/3 населення області перебувають у працездатному віці, з них 66,9 % зайняті в економіці

області. Високий професійно- освітній та кваліфікаційний рівень економічно активного населення (52,4 % мають повну, базову або неповну вищу освіту).

5. Висока результативність процесів адміністративно-фінансової децентралізації та формування спроможних ОТГ, більшість з яких характеризуються вищим за середньо український рівень власних доходів та потужним фінансово-економічним потенціалом.

6. Диверсифікована та розвинута транспортна інфраструктура. До транспортної системи входить низка стратегічних автомобільних та залізничних шляхів; відзначається нарощення потенціалу міжнародного аеропорту «Запоріжжя», Бердянського морського порту, Запорізького річкового порту.

7. Високий рівень індустріалізації економіки з акцентом на переробну промисловість (а не традиційну для України добувну). Останнє слід вважати суттєвою конкурентною перевагою регіону.

8. Вищий рівень прибутковості підприємств регіону, ніж в середньому по Україні (частка підприємств, що одержали прибуток 77 %, по Україні – 74 %).

9. Високий рівень інтегрованості регіону у національний та світовий економічний простір. Розвинені міжрегіональні та міжнародні соціально-економічні зв'язки (коло країн – торговельних партнерів області налічує понад 160 країн світу та стабільно розширюється).

10. Експортоорієнтованість економіки регіону, що свідчить про конкурентоздатність місцевої продукції на міжнародних ринках (входить у п'ятірку лідерів за обсягами експорту товарів; вартісна частина експорту складає 7 % загальноукраїнського обсягу; стабільно зберігається позитивне сальдо зовнішньої торгівлі - 3 місце серед регіонів).

11. Лідерство серед промислових регіонів України за енергогенеруючими потужностями. Диверсифікована енергетична

інфраструктура. В області виробляється 30 % гідроелектроенергії та 60 % вітроелектроенергії від загальних обсягів в Україні.

12. Наявність високо-професійного дослідницького середовища у сфері металургії, машинобудування, агропромислового комплексу. Реалізація науково-дослідних програм та створення новітніх розробок на потужних машинобудівних підприємствах.

13. Вища частка інноваційно активних промислових підприємств, порівняно із регіонами-сусідами (окрім Харківської області) – 19 % від загальної кількості промислових підприємств. При цьому, відповідний показник по Україні – 16 %.

14. Потужний природно-рекреаційний потенціал для розвитку туристичної сфери, який включає узбережжя Азовського моря, р. Дніпро, унікальні пам'ятки історії та культури.

15. Значний досвід толерантного співіснування багатонаціональної громади в області.

16. Наявність інституційної підтримки бізнесу та місцевих товаровиробників (об'єкти інфраструктури, місцеві програми розвитку бізнесу, проведення бізнес-місій, виставкових заходів, презентацій економічного та інвестиційного потенціалу регіону серед потенційних бізнес-партнерів тощо).

17. Активна співпраця з проектами міжнародної технічної допомоги.

18. Зростання рівня громадської активності, розвиток демократичного, мирного та гендерно рівноправного суспільства, посилення розвитку регіону за рахунок налагодження взаємодії влада – бізнес – громадські об'єднання [52].

Слабкі сторони Запорізької області:

1. Суттєві втрати транзитного потенціалу через окупацію частини Донбасу та анексію Криму.

2. Низький рівень природного приросту населення, зокрема за рахунок суттєво вищого за середньоукраїнське значення рівня смертності та нижчого рівня народжуваності. Очікувана тривалість життя чоловіків менша на 10 років від очікуваної тривалості життя жінок.

3. Високий рівень депопуляції сільського населення у північно-східних районах (скорочення населення у центральних та південних районах впродовж 2013-2018 років становило (5,2 - 6,5%), у північно-східних районах (6,9 - 8,1%).

4. Брак кадрів робітничих професій у зв'язку з міграцією населення;

5. Територіальна концентрація економічного та інвестиційного потенціалу регіону у м.Запоріжжя, Василівському, Пологівському районах. Левова частка суб'єктів господарювання регіону та інституційної інфраструктури підтримки бізнесу сконцентрована в обласному центрі – м. Запоріжжя. Суттєві просторові диспропорції у забезпечені соціальною інфраструктурою.

6. Складність ведення бізнесу в регіоні. За індексом легкості ведення бізнесу Запорізька область посідає 24 місце. Найбільші труднощі підприємці відчувають при одержанні дозволів на будівництво, підключення до енергоресурсів та доступі до земельних ресурсів. Недостатній рівень підключення бізнесу до електронних сервісів.

7. Наявність тінізації підприємницької діяльності.

8. Інертність у зміні старопромислової структури та використання низькотехнологічних процесів та обладнання. Ступінь зносу основних фондів в області складає більше 70 %, внаслідок чого лише невелика частка продукції виробляється з великою доданою вартістю. Недостатній рівень на підприємствах АПК сучасної системи технічного регулювання якості.

9. Недостатній рівень вологості ґрунту та використання зрошуваних земель. Кожні 6-8 років із 10 оцінюються як сухі та посушливі. Площа сухої та дуже сухої зони постійно зростає (зокрема, за останні 10 років - на 7%).

Щорічний фактичний полив в області здійснюється лише на 22 % площі від наявного фонду (241,1 тис. га зрошуваних земель).

10. Загострення екологічних проблем, зумовлених концентрацією в регіоні еколого-небезпечних видів економічної діяльності. У розрахунку на душу населення обсяги викидів забруднюючих речовин складають майже 102 кг, що майже у 2 рази перевищує середній показник по країні (по Україні – 59 кг.). Високий рівень забруднення водних ресурсів підприємствами металургійної промисловості та ЖКГ.

11. Незначні капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища, які склали за 2018 рік – 1065 млн грн. Незважаючи на їх збільшення порівняно з 2017 роком на 248,2 млн грн (або 30,4 %), обсяги сусідніх промислових регіонах (у 2,3 рази – ніж у Дніпропетровській та у 1,4 рази – ніж у Донецькій областях).

12. Обмеженість доступу до кредитних ресурсів для бізнесу та наявність нетарифних бар'єрів при експорті продукції місцевих товаровиробників.

13. Невисокий рівень привабливості туристично-рекреаційного комплексу регіону через нерозвиненість інфраструктури. Низька якість туристично-рекреаційних послуг та недостатній рівень розвитку готельно-ресторанного бізнесу [52].

Можливості розвитку Запорізької області:

1. Поглиблення міжнародних зв'язків і співробітництва в контексті інтеграції до світового і європейського середовища.

2. Покращення кон'юнктури на світових ринках зернових культур і чорних металів, що створює можливості для нарощення експорту регіону

3. Розширення європейських та азійсько-африканських ринків збуту продукції. Збалансування структури експорту товарів та послуг у розрізі країн-торгових партнерів регіону.

4. Диференціація структури експорту товарів (за рахунок зростання частки високотехнологічних товарів) та послуг шляхом збільшення у ній кількості видів послуг.

5. Залучення інвестиційного ресурсу та організація системної взаємодії учасників екосистеми залучення інвестицій. Організаційне забезпечення залучення для роботи в області міжнародних консалтингових компаній, які займаються залученням інвестицій.

6. Завершення процесів дерегуляції, децентралізації, реформи територіальної організації влади в Україні.

7. Імплементация смарт-спеціалізації економіки регіону (зокрема, у розвиток малої, цивільної, оборонної авіації та річкового судноплавства; виробництво проводів, кабелів і електромонтажних пристроїв, виробництво машин і устаткування для сільського господарства).

8. Розширення галузевої спеціалізації малого та середнього підприємництва, чому сприятиме наявність значних внутрішніх резервів розвитку підприємництва (вигідне економіко-географічне розташування, сприятливий клімат, багаті природні ресурси, розвиток туризму та агробізнесу тощо).

9. Формування кластерних ініціатив по кожному з напрямків економічної діяльності на території області, що забезпечують понад 5% від ВВП регіону або відповідають світовим тенденціям інноваційного розвитку і мають необхідне кадрове забезпечення.

10. Нарощення потенціалу приморської туристично-рекреаційної інфраструктури, зростання ролі азовського морського узбережжя у структурі внутрішнього туристичного ринку (що обумовлено анексією Криму). Розвиток агротуризму і створення зелених садиб.

11. Відновлення та розвиток інфраструктури зрошувального землеробства, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції.

12. Розвиток креативних індустрій в галузі культури та участь закладів культури в світових культурологічних мережах, міжнародних проектах тощо.

13. Підвищення інвестиційної привабливості України та покращення бізнес-клімату в регіоні, що сприятиме зростанню ділової активності, розширенню сектора малого та середнього підприємництва.

14. Розширення використання механізму державно-приватного партнерства для реалізації масштабних інфраструктурних проектів [52].

Загрози розвитку Запорізької області:

1. Загострення воєнного конфлікту на сході України. Порушення міжнародно-правових норм судноплавства у Азовському та Чорному морях.

2. Високі темпи зменшення населення області та погіршення статевовікової структури за рахунок розширення чисельності осіб післяпрацевдатного віку.

3. Суттєве скорочення населення у працевдатному віці у короткостроковій перспективі (у т.ч. за рахунок трудової міграції) та посилення демографічного навантаження.

4. Зростання частки металургії та зернових у експорті узалежнює регіон від кон'юнктури на світовому ринку сировини, що може мати сильні впливи та економіку регіону.

5. Низькі позиції України в рейтингу ведення бізнесу (Doing Business-2019) – 71 місце з-поміж 190 країн світу – можуть негативно вплинути на залучення інвестицій в економіку регіону.

6. Відсутність комплексної імплементації усталених і прийнятних в міжнародній практиці стандартів у сфері інвестування (організаційних, правових, інституційних, маркетингових тощо).

7. Поглиблення спеціалізації області на виробництві товарів з низькою доданою вартістю може призвести до низького рівня інвестування в інноваційні процеси та дослідницьку діяльність підприємств. Потужні капітальні інвестиції (в т.ч. за рахунок бюджетного ресурсу) особливо

актуальні для розвитку високо-технологічного машинобудування, яке виробляє 20% продукції регіону.

8. Низькі темпи розбудови вітчизняної транспортної мережі та інфраструктури, відсутність системних заходів щодо їх інтегрування в Транс'європейську опорну транспортну мережу (TEN-T).

9. Ухилення від оподаткування, проблеми зі сплатою місцевих податків.

10. Погіршення макроекономічної/ демографічної ситуації, подальша тінізація економіки України.

12. Низький рівень оплати праці в Україні в порівнянні з сусідніми країнами обумовить збільшення відтоку трудових кадрів (включно з робочими спеціальностями) за кордон.

13. Високий рівень монополізму транспортної та енергетичної сфер.

14. Екстенсивний розвиток сільського господарства, зокрема моноспеціалізація на вирощуванні пшениці та кукурудзи.

15. Зростання посухи, розвиток процесів опустелювання у степовій зоні, погіршення ґрунтово-меліоративного стану зрошуваних земель [52].

Визначені переваги, проблеми, перспективи та загрози відобразимо на матриці SWOT аналізу –рис.2.5.

Сильними сторонами Запорізької області є наявність природних ресурсів, зокрема забезпеченість енергоресурсами та водними ресурсами. Розвиток міжнародних зв'язків та співробітництва дозволить ефективно використати такі переваги як наявність виходу до моря, територіальна близькість до міжнародного транспортного коридору Європа – Азія, диверсифікована і розвинута транспортна інфраструктура.

Економіка регіону характеризується високим рівнем індустріалізації з акцентом на переробну промисловість. Запорізька область є лідером серед промислових регіонів України за енергогенеруючими потужностями. Водночас зберігається високий рівень диверсифікації. Ці сильні сторони

підтримуватимуться такими можливостями, як залучення інвестиційного ресурсу та організація системної взаємодії учасників екосистеми залучення

<p align="center">Сильні сторони Запорізької області:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Наявність природних і забезпеченість власними енерго- та водоресурсами. 2. Наявність виходу до моря та територіальна близькість до транспортного коридору Європа – Азія. 3. Наявність родючих сільськогосподарських угід. 4. Сприятлива поточна структура населення за віком. 5. Висока результативність процесів адміністративно-фінансової децентралізації та формування спроможних ОТГ. 6. Диверсифікована та розвинута транспортна інфраструктура. 7. Високий рівень індустріалізації економіки з акцентом на переробну промисловість. 8. Вищий рівень прибутковості підприємств регіону. 9. Високий рівень інтегрованості регіону у національний та світовий економічний простір. 10. Експортоорієнтованість економіки регіону. 11. Лідерство серед промислових регіонів України за енергогенеруючими потужностями. 12. Наявність високо-професійного дослідницького середовища у сфері металургії, машинобудування, агропромислового комплексу. 13. Вища частка інноваційно активних промислових підприємств. 14. Потужний природно-рекреаційний потенціал для розвитку туристичної сфери. 15. Значний досвід толерантного співіснування багатонаціональної громади в області. 16. Наявність інституційної підтримки бізнесу та місцевих товаровиробників. 17. Активна співпраця з проектами міжнародної технічної допомоги. 18. Зростання рівня громадської активності. 	<p align="center">Слабкі сторони Запорізької області:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Суттєві втрати транзитного потенціалу через окупацію частини Донбасу та анексію Криму. 2. Низький рівень природного приросту населення. 3. Високий рівень депопуляції сільського населення. 4. Брак кадрів робітничих професій у зв'язку з міграцією населення; 5. Територіальна концентрація економічного та інвестиційного потенціалу регіону у м.Запоріжжя, Василівському, Пологівському районах. 6. Складність ведення бізнесу в регіоні. 7. Наявність тінізації підприємницької діяльності. 8. Інертність у зміні старопромислової структури та використання низькотехнологічних процесів та обладнання. 9. Недостатній рівень вологості ґрунту та використання зрошуваних земель. 10. Загострення екологічних проблем, зумовлених концентрацією в регіоні еколого-небезпечних видів економічної діяльності. 11. Незначні капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища. 12. Обмеженість доступу до кредитних ресурсів для бізнесу. 13. Невисокий рівень привабливості туристично-рекреаційного комплексу регіону.
<p align="center">Можливості розвитку Запорізької області:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поглиблення міжнародних зв'язків і співробітництва. 2. Покращення кон'юнктури на світових ринках зернових культур і чорних металів. 3. Розширення європейських та азійсько-африканських ринків збуту продукції. 4. Диференціація структури експорту товарів. 5. Залучення інвестиційного ресурсу та організація системної взаємодії учасників екосистеми залучення інвестицій. 6. Завершення процесів дерегуляції, децентралізації, реформи територіальної організації влади в Україні. 7. Імплементация смарт-спеціалізації економіки регіону. 8. Розширення галузевої спеціалізації малого та середнього підприємництва. 9. Формування кластерних ініціатив по кожному з напрямків економічної діяльності. 10. Нарощення потенціалу приморської туристично-рекреаційної інфраструктури. 11. Відновлення та розвиток інфраструктури зрошуваного землеробства, переробки та зберігання сільськогосподарської продукції. 12. Розвиток креативних індустрій в галузі культури. 13. Підвищення інвестиційної привабливості України та покращення бізнес-клімату в регіоні. 14. Розширення використання механізму державно-приватного партнерства. 	<p align="center">Загрози розвитку Запорізької області:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Загострення воєнного конфлікту на сході України. 2. Високі темпи зменшення населення області. 3. Суттєве скорочення населення у працездатному віці. 4. Зростання частки металургії та зернових у експорті узалежнює регіон від кон'юнктури на світовому ринку сировини. 5. Низькі позиції України в рейтингу ведення бізнесу. 6. Відсутність комплексної імплементації усталених і прийнятних в міжнародній практиці стандартів у сфері інвестування. 7. Поглиблення спеціалізації області на виробництві товарів з низькою доданою вартістю. 8. Низькі темпи розбудови вітчизняної транспортної мережі та інфраструктури. 9. Ухилення від оподаткування, проблеми зі сплатою місцевих податків. 10. Погіршення макроекономічної/ демографічної ситуації, подальша тінізація економіки України. 12. Низький рівень оплати праці в Україні. 13. Високий рівень монополізму транспортної та енергетичної сфер. 14. Екстенсивний розвиток сільського господарства.

Рис.2.5. SWOT аналіз Запорізької області

інвестицій, розширення галузевої спеціалізації малого та середнього підприємництва, імплементація смарт-спеціалізації економіки регіону. Запорізький регіон має значний економічний та науково-технічний потенціал, розвинутий сектор високотехнологічної промисловості, мережу наукових та освітніх закладів, які є порівняльною перевагою в умовах глобального розвитку ІТ-сектору та залучення іноземних інвестицій у високотехнологічні галузі.

В області діють програми, спрямовані на забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків, що сприяє участі у міжнародних місіях експертної та технічної допомоги, для зміцнення політики та бюджетів, що забезпечують рівні права та можливості жінок та чоловіків, дівчат та хлопців у Запорізькому регіоні.

Область має значний потенціал для інтенсивного розвитку туристично-рекреаційної сфери, зокрема відпочинкового туризму у приморських районах, історичного та зеленого туризму.

В умовах поглиблення децентралізації фінансового ресурсу та орієнтування на внутрішній потенціал громад розвиток туристичної сфери може слугувати джерелом доходів місцевих бюджетів та збільшення зайнятості в громадах.

Сільське господарство області є достатньо ефективне.

Це може бути підтримано можливостями розширення європейських та азійсько-африканських ринків збуту продукції, покращення кон'юнктури на світових ринках зернових культур, відновлення інфраструктури зрошувального землеробства.

Одним із найсуттєвіших викликів сучасного етапу розвитку господарської системи регіону є значні втрати транзитного потенціалу через окупацію частини Донбасу та анексію Криму. Нівелювання його негативних наслідків може бути забезпечене розширенням міжнародних зв'язків та

ринків збуту продукції і послуг Запорізької області, зокрема за рахунок європейських та азійсько-африканських країн.

Підвищення інвестиційної привабливості України та покращення бізнес-клімату в регіоні сприятиме зростанню ділової активності, розширенню сектора малого та середнього підприємництва, дозволить знизити рівень тінізації підприємницької діяльності та стимулюватиме бізнес до використання високотехнологічних процесів та обладнання. Це, своєю чергою, розширить фінансові можливості підприємств здійснювати еколого-орієнтовані інвестиції та знизить гостроту екологічних проблем в регіоні.

Зростання привабливості туристично-рекреаційного комплексу області може бути забезпечене через розвиток креативних індустрій в регіоні та застосування механізмів публічно-приватного партнерства.

Децентралізація системи управління та розширення власних повноважень органів місцевого самоврядування дозволить підвищити фінансову спроможність територіальних громад, що призведе до покращення стану об'єктів соціальної інфраструктури та зменшення диспропорцій у розвитку територій та адміністративно-територіальних одиниць області. Результатом реалізації таких ініціатив може стати сповільнення темпів депопуляції сільського населення, зокрема у північно-східних районах області.

Ризики (визначені в результаті аналізу слабких сторін і загроз).

Поглиблення спеціалізації області на виробництві товарів з низькою доданою вартістю може призвести до зниження рівня інвестування в інноваційні процеси та дослідницьку діяльність підприємств. Водночас зростання частки металургії та зернових у експорті узалежнює регіон від кон'юнктури на світовому ринку сировинних товарів, що може мати сильні впливи на економіку регіону.

Негативні демографічні тенденції (скорочення населення, висока трудова міграція за кордон, підвищення демографічного навантаження, 10-

річний розрив у очікуваній тривалості життя жінок та чоловіків) створюють ризик для подальшого «старіння» населення та поглиблення невідповідності між пропозицією і потребами регіонального ринку праці, зокрема, в частині браку кадрів робітничих професій.

Розширення ареалів депресивності окремих територій формує ризики зростання рівня безробіття та погіршення якості життя населення, посилення трудової міграції до територій з вищою економічною активністю.

Загострення військового конфлікту на сході України може призвести до збільшення кількості: жінок та чоловіків, які постраждали від конфлікту; внутрішньо переміщених осіб, ветеранів, які потребуватимуть додаткової соціально-психологічної підтримки.

Висновки до розділу 2

На основі другого розділу можна зробити наступні висновки:

1. Запорізька область розташована на південному сході України. Область межує: на заході – із Херсонською; на півночі – із Дніпропетровською; на сході – із Донецькою областями; на півдні – виходить до акваторії Азовського моря.

2. У 2020р. порівняно з 2019р. (за попередніми даними) індекс промислової продукції становив 91,2%. У добувній промисловості і розробленні кар'єрів обсяг виробництва зріс на 2,1%. У переробній промисловості індекс промислової продукції склав 92,7%.

У 2020р. експорт товарів становив 2923,4 млн.дол. США, імпорт – 1221,3 млн.дол. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 1702,1 млн.дол. Порівняно із січнем–листопадом 2019р. експорт зменшився на 7,1%, Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав в 2020р. 2,39 (у січні–листопаді 2019р. – 1,98).

3. Зважаючи на низьку інвестиційну привабливість України для іноземних та внутрішніх інвесторів, визначальним джерелом фінансування напрямків соціально-економічного розвитку Запорізької області (як і інших регіонів України) залишаються бюджетні ресурси, які спрямовуються через такі механізми як місцеві цільові програми (фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів) та проекти Державного фонду регіонального розвитку (фінансуються за рахунок державного бюджету за умови обов'язкового співфінансування з місцевих бюджетів).

4. У Запорізькій області активно впроваджуються реформа децентралізації, адміністративно-територіальна реформа, що впливає на рівень фінансової спроможності адміністративно територіальних одиниць, зміні відносин між державним та місцевими бюджетами.

Протягом 2020 року до обласного бюджету надійшло 2 444,8 млн. грн доходів (92,6 % від плану), з них до загального фонду - 2 187,2 млн. грн, спеціального фонду – 257,6 млн. грн.

У 2020 році по Запорізькій області до бюджетів всіх рівнів надійшло 22,5 млрд. грн закріплених доходів, в тому числі до державного бюджету – 8,5 млрд. грн, до місцевих бюджетів міст обласного значення, районів та територіальних громад – 11,6 млрд. грн та до обласного бюджету надійшло 2,4 млрд. грн.

Основною причиною недовиконання плану надходжень податку на прибуток на 118,8 млн. грн є скорочення податкових зобов'язань по підприємствах металургійної галузі внаслідок зменшення рентабельності виробництва за рахунок падіння цін на металопродукцію на світових ринках з одночасним зростанням цін на сировину і енергоносії.

5. Для формування стратегії розвитку Запорізької області проведено SWOT аналіз, який дозволив оцінити сильні та слабкі боки Запорізької області, визначити можливості та загрози.

Сильними сторонами Запорізької області є наявність природних ресурсів, зокрема забезпеченість енергоресурсами та водними ресурсами. Розвиток міжнародних зв'язків та співробітництва дозволить ефективно використати такі переваги як наявність виходу до моря, територіальна близькість до міжнародного транспортного коридору Європа – Азія, диверсифікована і розвинута транспортна інфраструктура.

Економіка регіону характеризується високим рівнем індустріалізації з акцентом на переробну промисловість. Запорізька область є лідером серед промислових регіонів України за енергогенеруючими потужностями. Водночас зберігається високий рівень диверсифікації. Ці сильні сторони підтримуватимуться такими можливостями, як залучення інвестиційного ресурсу та організація системної взаємодії учасників екосистеми залучення інвестицій, розширення галузевої спеціалізації малого та середнього підприємництва, імплементація смарт-спеціалізації економіки регіону.

6. Підвищення інвестиційної привабливості України та покращення бізнес-клімату в регіоні сприятиме зростанню ділової активності, розширенню сектора малого та середнього підприємництва, дозволить знизити рівень тінізації підприємницької діяльності та стимулюватиме бізнес до використання високотехнологічних процесів та обладнання. Це, своєю чергою, розширить фінансові можливості підприємств здійснювати еколого-орієнтовані інвестиції та знизить гостроту екологічних проблем в регіоні.

7. Децентралізація системи управління та розширення власних повноважень органів місцевого самоврядування дозволить підвищити фінансову спроможність територіальних громад, що призведе до покращення стану об'єктів соціальної інфраструктури та зменшення диспропорцій у розвитку територій та адміністративно-територіальних одиниць області. Результатом реалізації таких ініціатив може стати сповільнення темпів депопуляції сільського населення, зокрема у північно-східних районах області.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

3.1 Фінансове забезпечення стратегії розвитку Запорізької області

Сучасні виклики глобального, національного та локального масштабів, з якими стикається Запорізька область у процесі соціально-економічного розвитку, вимагають перегляду стратегічних пріоритетів на середньострокову перспективу.

За вимогами чинного законодавства стратегія розвитку Запорізької області розроблена обласною державною адміністрацією. Зважаючи на те, що стратегічною метою економічного розвитку сучасного суспільства є добробут людини незалежно від місця її проживання, найвища пріоритетність при відборі проектів реалізації Стратегії надавалась тим, які спрямовувались на розвиток людського потенціалу Запорізької області та підвищення якості життя мешканців.

Якість життя – це оцінка певного набору умов та характеристик життя людини, а також ступінь задоволеності людиною тими умовами та характеристиками життя. Основними складовими якості життя населення виступає рівень їх доходів, комфортність житлово-комунальних умов, якість послуг охорони здоров'я, освіти, культури, а також безпечність середовища життєдіяльності. Аналіз соціально-економічного становища області дозволяє стверджувати про наявність проблем, які потребують подолання, в усіх із зазначених сфер.

Основними напрямками прикладання зусиль при реалізації Стратегії у періоді 2021-2023 років тут мають стати:

– модернізація медичної інфраструктури та підвищення якості медичних послуг, зокрема в частині профілактики, виявлення на ранніх

стадіях та лікування найбільш поширених в регіоні соціально небезпечних хвороб, охорони материнства та дитинства, а також активної популяризації здорового способу життя;

- забезпечення надання якісних освітніх послуг та рівного доступу до них, розвиток інклюзивної освіти;

- розвиток компетенцій та вмій у контексті вимог ринку праці з урахуванням потреб усіх груп населення;

- активна молодіжна політика;

- розвиток фізичної культури та спорту, що сприятиме збереженню та примноженню фізіологічних та функціональних резервів людини, а відповідно, забезпечення високого рівня її здоров'я і працездатності, підвищення активного творчого довголіття та тривалості життя;

- створення умов для комфортного і безпечного середовища життєдіяльності, яке визначається рівнем захищеності життєво важливих інтересів особи, є запорукою уникнення міграційних настроїв у громаді та ексклюзії окремих груп населення із процесів соціально-економічного розвитку регіону.

Стратегія розвитку Запорізької області до 2027р, включає [54]:

1. Програма 1 відповідає Стратегічній цілі 1 «Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення», та включає в себе 3 відповідні напрями:

- напрям 1. А. Збереження та розвиток людського потенціалу;

- напрям 1. В. Створення умов для зростання добробуту, комфортного та безпечного проживання мешканців;

- напрям 1. С. Забезпечення взаємодії органів влади, бізнесу, громади, особи.

Досягнення цієї цілі на 2021-2023 роки передбачається реалізувати через 21 проєкт. Орієнтований фінансовий план програми 1 наведено в табл.3.1.

Таблиця 3.1

Орієнтовний фінансовий план програми 1 [43]

Проект	Бюджет, тис. грн			
	2021 р.	2022р.	2023р.	Усього
1	2	3	4	5
Напрямок 1. А. Збереження та розвиток людського потенціалу				
1.1. Створення централізованого інформаційного медичного простору	25000,00	15000,00	5000,00	45000,00
державний бюджет	22500,00	13500,00	4500,00	40500,00
місцевий бюджет	2500,00	1500,00	500,00	4500,00
1.2. Вдосконалення системи надання екстреної медичної допомоги	58616,67	50900,00	50900,00	160416,67
державний бюджет	4875,00	-	-	4875,00
місцевий бюджет	53741,67	50900,00	50900,00	155541,67
1.3. Модернізація матеріально технічної бази закладів охорони здоров'я для надання якісних медичних послуг	400187,15	241753,49	148591,35	790531,99
державний бюджет	264961,00	108160,74	68274,93	441396,67
місцевий бюджет	135226,15	133592,75	80316,42	349135,32
1.4. Створення нового освітнього простору	290000,00	225000,00	260000,00	775000,00
державний бюджет	170000,00	75000,00	80000,00	325000,00
місцевий бюджет	120000,00	150000,00	180000,00	450000,00
1.5. «Youth Zplatform» платформа всебічного особистісного використання найкращих кейсів молодіжної роботи	9639,00	2669,00	1709,00	14017,00
державний бюджет	7800,00	1330,00	370,00	9500,00
місцевий бюджет	1809,00	1309,00	1309,00	4427,00
інші джерела	30,00	30,00	30,00	90,00
1.6. Розвиток спортивної інфраструктури, створення умов для занять фізичною культурою та спортом	194000,00	75000,00	78000,00	347000,00
державний бюджет	157800,00	57500,00	59000,00	274300,00
місцевий бюджет	36200,00	17500,00	19000,00	72700,00
Напрямок 1. В. Створення умов для зростання добробуту, комфортного та безпечного проживання мешканців				
1.7. Підтримка сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	77653,43	64394,20	64394,20	206441,83
державний бюджет	77653,43	64394,20	64394,20	206441,83

Продовження таблиці 3.1.

1	2	3	4	5
1.8. Впровадження новітніх соціальних технологій соціальної роботи з сім'ями та розвиток системи надання комплексної допомоги постраждалим від насильства	648,00	715,00	753,00	2116,00
місцевий бюджет	598,00	665,00	678,00	1941,00
інші джерела	50,00	50,00	75,00	175,00
1.9. Формування у населення культури миру та нетерпимості до проявів насильства	7239,00	12065,00	4826,00	24130,00
інші джерела	7239,00	12065,00	4826,00	24130,00
1.10. Розвиток соціальних послуг в громаді відповідно до потреб її мешканців	1421,65	8492,91	6658,47	16573,03
державний бюджет	128,55	6263,00	6658,47	13050,02
місцевий бюджет	1293,10	2229,91	-	3523,01
1.11. Покращення якості надання соціальних послуг інтернатними установами системи соціального захисту населення області	710,00	5000,00	6000,00	11710,00
місцевий бюджет	710,00	5000,00	6000,00	11710,00
1.12. Розвиток житлового будівництва	114129,20	124626,90	138313,80	377069,90
державний бюджет	50000,00	50000,00	50000,00	150000,00
місцевий бюджет	36129,20	46626,90	60313,80	143069,90
інші джерела	28000,00	28000,00	28000,00	84000,00
1.13. Розвиток систем водопостачання та водовідведення населених пунктів області	142300,00	122000,00	120000,00	384300,00
державний бюджет	30000,00	28000,0	25000,0	83000,0
місцевий бюджет	108000,00	92000,0	93000,0	293000,0
інші джерела	4300,00	2000,0	2000,0	8300,0
1.14. Будівництво зовнішніх мереж та споруд водопостачання та водовідведення селища Кирилівка Якимівського району Запорізької області	38751,47	500000,00	500000,00	1038751,47
державний бюджет	38751,47	500000,00	500000,00	1038751,47
1.15. Розвиток дорожнього господарства в населених пунктах області	450000,00	450000,00	450000,00	1350000,00
державний бюджет	150000,00	150000,00	150000,00	450000,00
місцевий бюджет	300000,00	300000,00	300000,00	900000,00
1.16. Розбудова зелених зон в населених пунктах області	20000,00	20000,00	20000,00	60000,00

Продовження таблиці 3.1.

1	2	3	4	5
місцевий бюджет	20000,00	20000,00	20000,00	60000,00
1.17. Підвищення якості надання адміністративних послуг	26590,00	15050,00	4000,00	45640,00
державний бюджет	10400,00	9600,00	-	20000,00
місцевий бюджет	15690,00	4950,00	3500,00	24140,00
інші джерела	500,00	500,00	500,00	1500,00
1.18. Оповіщення населення області про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій в мирний час і в особливий період	5806,00	31280,00	29800,00	66886,00
державний бюджет	3000,00	15000,00	15000,00	33000,00
місцевий бюджет	2200,00	15500,00	14150,00	31850,00
інші джерела	606,00	780,00	650,00	2036,00
1.19. Ефективне управління та безпека в умовах зовнішніх і внутрішніх викликів	47260,80	40443,30	36026,50	123730,60
місцевий бюджет	47260,80	40443,30	36026,50	123730,60
Напрямок 1. С. Створення умов для зростання добробуту, комфортного та безпечного проживання мешканців				
1.20. Сучасні інформаційні технології для бізнесу	425,00	315,00	65,00	805,00
місцевий бюджет	245,00	195,00	55,00	495,00
інші джерела	180,00	120,00	10,00	310,00
1.21. Активні люди – сильна громада	150,00	80,00	40,00	270,00
місцевий бюджет	150,00	80,00	40,00	270,00
Всього: 21 проєкт	1910527,37	2004784,80	1925077,32	5840389,49
державний бюджет	987740,90	1072484,94	1016539,13	3076764,97
місцевий бюджет	881881,47	888754,86	872447,19	2643083,52
інші джерела	40905,00	43545,00	36091,00	120541,00

Успішна реалізація проєктів Програми 1 «Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення» сприятиме досягненню таких результатів:

– трансформація системи охорони здоров'я, що забезпечить якісну, ефективну, доступну медичну допомогу всім верствам населення;

– зниження темпів розповсюдження та смертності від ускладнень серцево- судинних, судинно-мозкових захворювань, онкологічних та соціально-небезпечних хвороб;

- модернізація освітньої інфраструктури, підвищення якості освіти регіоні; удосконалення системи професійно-технічної освіти відповідно до вимог ринку праці в регіоні;

- подолання дисбалансу між попитом і пропозицією робочої сили на ринку праці області;

- зростання рівня доходів;

- популяризація здорового способу життя серед населення області та ін.

2. Програма 2 прямо відповідає Стратегічній цілі 2 «Конкурентоспроможна економіка регіону (яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації) у національному та глобальному просторі».

Досягнення цієї цілі у 2021-2023 роках передбачається реалізувати через 4 відповідних напрями:

- напрям 2. А. Індустріально-технологічний розвиток економіки на інноваційних засадах;

- напрям 2. В. Розвиток бізнес-екосистеми регіону;

- напрям 2. С. Нарощення туристично-рекреаційного потенціалу;

- напрям 2. D. Модернізація транспортно-логістичної інфраструктури в умовах зовнішніх викликів.

Досягнення цієї цілі на 2021-2023 роки передбачається реалізувати через 20 проєктів. Орієнтований фінансовий план програми 2 наведено в табл.3.2.

Успішна реалізація проєктів Програми 2 «Конкурентоспроможна економіка регіону (яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації) у національному та глобальному просторі» сприятиме досягненню таких результатів:

- модернізація виробничих потужностей промислових підприємств, створення нових потенційно прибуткових, наукомістких та високотехнологічних промислових виробництв;

Таблиця 3.2

Орієнтовний фінансовий план програми 2 [43]

Проект	Бюджет, тис. грн			
	2021 р.	2022р.	2023р.	Усього
1	2	3	4	5
Напрямок 2. А. Індустріально-технологічний розвиток економіки на інноваційних засадах				
2.1. Розробка та серійне виробництво турбореактивного двоконтурного двигуна АІ-28 (ТРДД АІ-28) для перспективних модифікацій літаків	1595000	1848000	2099000	5542000
державний бюджет	1116500	1293600	1469300	3879400
інші джерела	478500	554400	629700	1662600
2.2. Будівництво вітрових електростанцій на території Мелітопольського, Приазовського та Якимівського районів	13852195	13852195	20554870	48259260
інші джерела	13852195	13852195	20554870	48259260
2.3. Підтримка функціонування регіонального кластеру «Інжиніринг. Автоматизація. Машинобудування. Металургія» з метою розвитку сектору промислового хай-тек та популяризації технологій 4.0	300	400	400	1100
місцевий бюджет	150	200	200	550
інші джерела	150	200	200	550
Напрямок 2. В. Розвиток бізнес-екосистеми регіону				
2.4. Інноваційний розвиток інфраструктури розвитку малого і середнього бізнесу (бізнес-центрів, академічних та виробничих бізнес-	7250,0	6050,0	5850,0	19150
місцевий бюджет	2150,0	2500,0	2300,0	6950,0
інші джерела	5100,0	3550,0	3550,0	12200,0
2.5. Інформаційне забезпечення інвестиційних процесів	550	550	500	1600
місцевий бюджет	550	550	500	1600
2.6. Проведення експертної	-	-	-	-
2.7. Створення та розвиток індустріальних парків (зокрема «Мелітополь») та інших просторових форм організації бізнесу	5130	5130	3695	13955
державний бюджет	2920	2920	1768	7608
місцевий бюджет	1210	1210	927	3347
інші джерела	1000	1000	1000	3000
2.8. Розвиток коопераційних зв'язків шляхом створення кластерів у різних сферах діяльності (туристичних, аграрних, харчових, промислових)	1100	1100	1100	3300

Продовження таблиці 3.2.

1	2	3	4	5
місцевий бюджет	700,0	700,0	700,0	2100,0
інші джерела	400,0	400,0	400,0	1200,0
2.9. Аналітичні інструменти для обґрунтування заходів економічної політики в Запорізькому регіоні (для прозорого ведення бізнесу)	500	200	200	900
місцевий бюджет	500	200	200	900
2.10. Фінансово-кредитні інструменти розвитку бізнесу	2000	2000	2000	6000
місцевий бюджет	2000	2000	2000	6000
2.11. Проведення Міжнародного Інвестиційного форуму «InCo Forum Integration & Cooperation»	580	580	580	1740
місцевий бюджет	580	580	580	1740
2.12. Модернізація мережі закладів сфери культури	117000	124000	134000	375000
державний бюджет	74000	79000	85000	238000
місцевий бюджет	43000	45000	49000	137000
2.13. Підтримка та розвиток подієвого туризму	4300	3300	4300	11900
місцевий бюджет	4300	3300	4300	11900
2.14. Реконструкція та благоустрій об'єктів інфраструктури Національного заповідника «Хортиця» та Музею історії запорозького козацтва	48300	94530	94530	237360
державний бюджет	19000	10000	10000	39000
місцевий бюджет	29300	84530	84530	198360
2.15. Реставрація пам'яток архітектури та містобудування місцевого значення	8123,10	6258,20	12899,10	27280,40
державний бюджет	8123,10	6258,20	12899,10	27280,40
2.16. Розвиток туристичної інфраструктури Мелітопольщини	5500	5500	550	11550
державний бюджет	5000	5000	500	10500
місцевий бюджет	55	55	5,50	115,50
інші джерела	445	445	44,50	934,50
2.17. Туристичний кластер «Від Січі до Махнограда»	13750	14150	9150	37050
державний бюджет	10000	10000	5000	25000
місцевий бюджет	600	1000	1000	2600
інші джерела	3150	3150	3150	9450
2.18. Створення належних умов для відпочинку рекреаційно-курортної зони м. Приморськ	1737	26080	27497	55314
державний бюджет	1636,20	26000	27497	55133,20
місцевий бюджет	96	80,0	-	176

Продовження таблиці 3.2.

1	2	3	4	5
інші джерела	4,80	-	-	4,80
2.19. Створення Туристичного інформаційного центру у Бердянській міській ОТГ	10000	-	-	10000
державний бюджет	8000	-	-	8000
місцевий бюджет	2000	-	-	2000
2.20. Реалізації стратегії розвитку КП «Міжнародний аеропорт Запоріжжя»	1000000	2000000	1000000	4000000
місцевий бюджет	1000000	2000000	1000000	4000000
Всього: 20 проєктів	16673315	17990023	23951121	58614459
державний бюджет	1245179	1432778	1611964	4289922
місцевий бюджет	1087191	2141905	1146243	4375339
інші джерела	14340945	14415340	21192915	49949199

– оптимізація структури промислового виробництва на базі розвитку тих видів діяльності, які здатні забезпечити підвищення експортного потенціалу економіки регіону;

– розширення використання нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії;

– підвищення інвестиційної привабливості регіону;

– нарощення експортного потенціалу області та розширення кола торговельних партнерів;

– підвищення конкурентоспроможності та розширення ринків збуту виробленої продукції та наданих послуг.

3. Програма 3 прямо відповідає Стратегічній цілі 3 «Гармонійний просторовий розвиток» та включає в себе 3 відповідні напрями:

– напрям 3. А. Стимулювання економічної активності територій регіону;

– напрям 3. В. Підтримка перспективних видів аграрно-промислового виробництва;

– напрям 3. С. Інфраструктурне забезпечення просторового розвитку.

Досягнення цієї цілі на 2021-2023 роки передбачається реалізувати через 10 проєктів. Орієнтований фінансовий план програми 2 наведено в табл.3.3.

Таблиця 3.3

Орієнтовний фінансовий план програми 3 [43]

Проєкт	Бюджет, тис. грн			
	2021 р.	2022р.	2023р.	Усього
1	2	3	4	5
Напрямок 3. А. Стимулювання економічної активності територій регіону				
3.1. Створення Запорізького регіонального Центру надання консалтингових та дорадчих послуг	3500,00	3500,00	500,00	10500,00
державний бюджет	1500,00	1500,00	1500,00	4500,00
місцевий бюджет	1500,00	1500,00	1500,00	4500,00
інші джерела	500,00	500,00	500,00	1500,00
Напрямок 3. В. Підтримка перспективних видів аграрно-промислового виробництва				
3.2. Відновлення та розвиток зрошення і дренажу сільгоспугідь у Запорізькій області	517600,00	465000,00	465000,00	1447600
державний бюджет	52600,00	-	-	52600,00
місцевий бюджет	10000,00	10000,00	10000,00	30000,00
інші джерела	455000,00	455000,00	455000,00	1365000
3.3. Створення Центру допродажної підготовки плодоовочевої продукції	25150,00	50200,00	15200,00	90550,00
місцевий бюджет	150,00	200,00	200,00	550,00
інші джерела	25000,00	50000,00	15000,00	90000,00
3.4. Облаштування цеху з виробництва соків з фруктів та овочів прямого віджиму	1645,70	-	-	1645,70
місцевий бюджет	1131,00	-	-	1131,00
інші джерела	514,70	-	-	514,70
3.5. Організація переробки меду та виробництво продукції з нього бджолярами Запорізької області	6300,00	10800,00	13000,00	30100,00
державний бюджет	3000,00	8000,00	10000,00	21000,00
місцевий бюджет	300,00	800,00	1000,00	2100,00
інші джерела	3000,00	2000,00	2000,00	7000,00
Напрямок 3. С. Інфраструктурне забезпечення просторового розвитку				
3.6. Покращення експлуатаційного стану автомобільних доріг загального користування в межах Запорізької області	2850000,0	3500000,0	2885681,5	9235681,5
державний бюджет	2650000	3300000	2645681,5	8595681,5
місцевий бюджет	200000,00	200000,00	240000,00	640000,00

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4	5
3.7. Будівництво автотранспортної магістралі через р. Дніпро в м. Запоріжжі (автомобільна дорога Н-08 Бориспіль- Дніпро – Запоріжжя (через м. Кременчук) – Маріуполь «Під'їзд до о. Хортиця (автотранспортна магістраль через р. Дніпро у м. Запоріжжі)»	4050000,0	3800000,0	2050000,0	9900000,0
державний бюджет	4000000,0	3750000,0	2000000,0	9750000,0
місцевий бюджет	50000,00	50000,00	50000,00	150000,00
3.8. Розроблення містобудівної документації для об'єднаних територіальних громад	33574,00	23890,00	22646,00	80110,00
місцевий бюджет	33574,00	23890,00	22646,00	80110,00
3.9. Створення містобудівного кадастру Запорізької області	1782,80	580,30	660,30	3023,40
місцевий бюджет	1782,80	580,30	660,30	3023,40
3.10. Внесення змін до Схеми планування території Запорізької області	1700,00	4900,00	5400,00	12000,00
місцевий бюджет	1700,00	4900,00	5400,00	12000,00
Всього: 10 проектів	7491253	7858870	5461088	20811211
державний бюджет	6707100	7059500	4657182	18423782
місцевий бюджет	300137,8	291870,3	331406,3	923414,4
інші джерела	484014,7	507500	472500	1464015

Успішна реалізація проектів Програми 3 «Гармонійний просторовий розвиток» сприятиме досягненню таких результатів:

- зниження диспропорцій за рівнем соціально-економічного розвитку між територіями регіону;
- створення додаткових робочих місць в сільській місцевості та стимулювання (мотивація) товаровиробників особистих селянських господарств до самозайнятості;
- підвищення якості життя працездатного населення та залучення громадян до розвитку сільських територій через стимулювання їх ділової активності;

- підвищення ефективності аграрно-промислового виробництва, зокрема за рахунок активного впровадження інноваційних технологій виробництва та переробки;

- зростання рівня переробки сільськогосподарської продукції;

- збереження родючості ґрунтів та формування сучасної системи зрошення; імплементація сучасних практик організації виробництва та зберігання

- сільськогосподарської продукції;

- розвиток мережі автомобільних доріг загального користування державного та місцевого значення;

- покращення експлуатаційного стану автомобільних доріг загального користування;

- підвищення ефективності управлінських рішень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування за рахунок зростання якості системи просторового планування в регіоні.

4. Програма 4 прямо відповідає Стратегічній цілі 4 «Екологічна безпека та збереження природних ресурсів» та включає в себе 4 відповідні напрями:

- напрям 4. А. Охорона та раціональне використання водних ресурсів та зниження негативного впливу на атмосферу;

- напрям 4. В. Розв’язання проблеми негативного впливу відходів на довкілля та здоров’я населення;

- напрям 4. С. Збереження біологічного та відновлення ландшафтного розмаїття області;

- напрям 4. Д. Екологічний моніторинг та інформування.

Досягнення цієї цілі на 2021-2023 роки передбачається реалізувати через 7 проєктів. Орієнтований фінансовий план програми 2 наведено в табл.3.4.

Таблиця 3.4

Орієнтовний фінансовий план програми 4 [43]

Проект	Бюджет, тис. грн			
	2021 р.	2022р.	2023р.	Усього
1	2	3	4	5
Напрямок 4. А. Охорона та раціональне використання водних ресурсів та зниження негативного впливу на атмосферу				
4.1. Будівництво нових та реконструкція існуючих очисних каналізаційних споруд та мереж каналізації	305000,0	317000,00	325000,00	947000,00
державний бюджет	100000,00	100000,00	100000,00	300000,00
місцевий бюджет	105000,00	117000,00	125000,00	347000,00
інші джерела	100000	100000	100000,00	300000,00
4.2. Придбання та встановлення обладнаних стаціонарних автоматизованих постів контролю забруднення навколишнього середовища на зовнішній межі санітарно-захисних зон промислових підприємств	5000,00	5000,00	5000,00	15000,00
державний бюджет	3500,00	3500,00	3500,00	10500,00
місцевий бюджет	1500,00	1500,00	1500,00	4500,00
Напрямок 4. В. Розв'язання проблеми негативного впливу відходів на довкілля та здоров'я населення				
4.3. Будівництво, реконструкція та розширення полігонів твердих побутових відходів	150000,0	150000,0	150000,0	450000,0
державний бюджет	100000,00	100000,00	100000,00	300000,00
місцевий бюджет	50000,00	50000,00	50000,00	150000,00
4.4. Будівництво заводу комплексного сортування та переробки твердих побутових відходів	100000,0 0	100000,0 0	300000,0 0	500000,00
державний бюджет	60000,00	60000,00	150000,00	270000,00
місцевий бюджет	20000,00	20000,00	60000,00	100000,00
інші джерела	20000,00	20000,00	90000,00	130000,00
Напрямок 4. С. Збереження біологічного та відновлення ландшафтного розмаїття області				
4.5. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття області	3500,0	1500,0	1500,0	6500,0
місцевий бюджет	3500,00	1500,00	1500,00	6500,00
Напрямок 4. D. Екологічний моніторинг та інформування				
4.6. Вдосконалення системи державного моніторингу навколишнього природного середовища на регіональному рівні	1200,0	1500,0	300,0	3000,0
місцевий бюджет	1200,00	1500,00	300,00	3000,00

Продовження таблиці 3.4.

1	2	3	4	5
4.7. Організація та проведення заходів щодо пропаганди охорони навколишнього природного середовища	250,0	250,0	250,0	750,0
місцевий бюджет	250,0	250,0	250,0	750,0
Всього: 7 проєктів	564950	575250	782050	1922250
державний бюджет	263500	263500	353500	880500
місцевий бюджет	181450	191750	238550	611750
інші джерела	120000	120000	190000	430000

Успішна реалізація проєктів Програми 4 «Екологічна безпека та збереження природних ресурсів» сприятиме досягненню таких результатів:

- покращення стану атмосферного повітря;
- удосконалення діючих та впровадження сучасних систем очищення;
- скорочення забруднення водних об'єктів за рахунок проведення заходів по упорядкуванню зливової каналізації міст і селищ;
- запобігання та мінімізація утворення відходів шляхом удосконалення діючих та впровадження сучасних технологій і обладнання;
- зменшення обсягів забруднення промисловими та твердими побутовими відходами та ін.

В табл.3.5 та на рис.3.1. наведено структуру джерел коштів фінансування заходів, які заплановано.

Таблиці 3.5

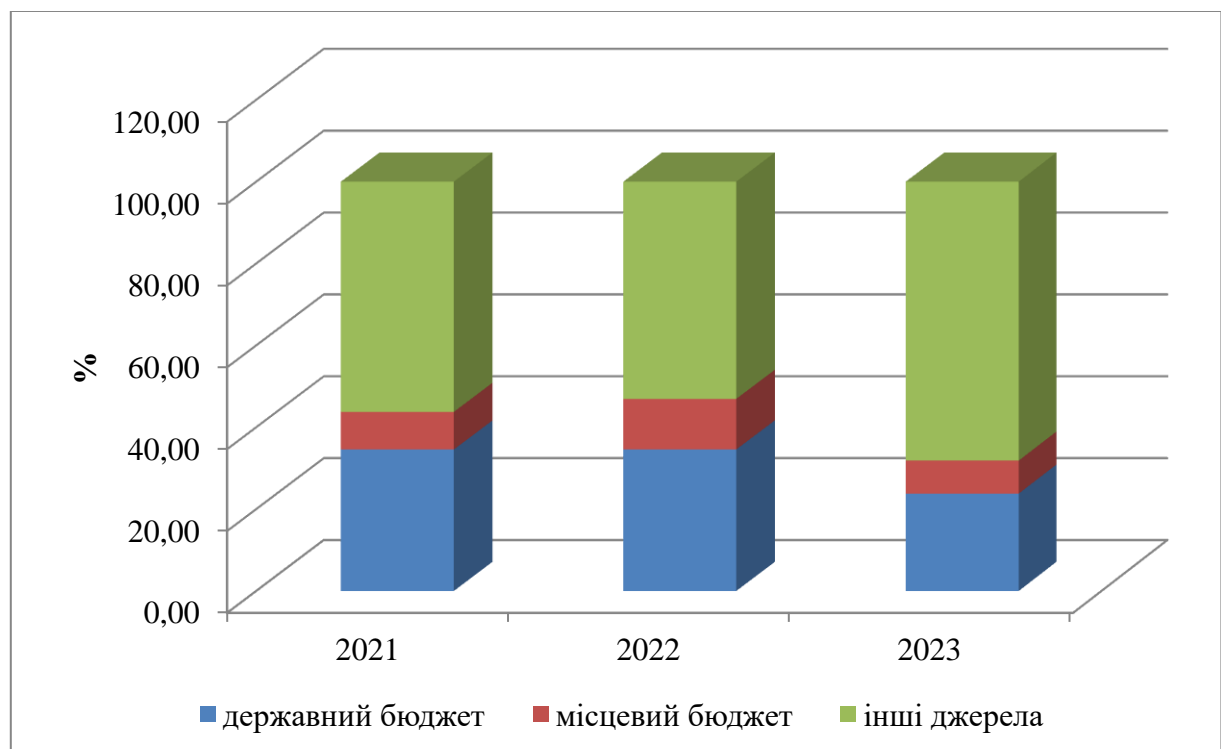
**Склад джерел коштів фінансування заходів, які заплановано
Стратегією розвитку Запорізької області на період 2021-2023рр.**

Програми стратегії	Бюджет, тис.грн			
	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Усього
1	2	3	4	5
Програма 1, всього:	1910527,37	2004784,80	1925077,32	5840389,49
державний бюджет	987740,90	1072484,94	1016539,13	3076764,97
місцевий бюджет	881881,47	888754,86	872447,19	2643083,52
інші джерела	40905,00	43545,00	36091,00	120541,00
Програма 2, всього:	16673315	17990023	23951121	58614459

Продовження таблиці 3.5.

1	2	3	4	5
державний бюджет	1245179	1432778	1611964	4289922
місцевий бюджет	1087191	2141905	1146243	4375339
інші джерела	14340945	14415340	21192915	49949199
Програма 3, всього:	7491253	7858870	5461088	20811211
державний бюджет	6707100	7059500	4657182	18423782
місцевий бюджет	300137,8	291870,3	331406,3	923414,4
інші джерела	484014,7	507500	472500	1464015
Програма 4, всього	564950	575250	782050	1922250
державний бюджет	263500	263500	353500	880500
місцевий бюджет	181450	191750	238550	611750
інші джерела	120000	120000	190000	430000
Загальні витрати:	26640045,37	28428927,8	32119336,32	87188309,49
державний бюджет	9203519,9	9828262,94	7639185,13	26670968,97
місцевий бюджет	2450660,27	3514280,16	2588646,49	8553586,92
інші джерела	14985864,7	15086385	21891506	51963755
Структура коштів				
Загальні витрати:	100,00	100,00	100,00	100,00
державний бюджет	34,55	34,57	23,78	30,59
місцевий бюджет	9,20	12,36	8,06	9,81
інші джерела	56,25	53,07	68,16	59,60

Рис.3.1. Склад джерел коштів фінансування заходів, які заплановано Стратегією розвитку Запорізької області на період 2021-2023рр.

Результати, які заплановані стратегією можуть бути досягнуті при умові виконання базового сценарію розвитку області та України і забезпечення відповідного фінансування за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та надходження коштів із зовнішніх джерел фінансування.

В процесі планування заходів, також доцільно враховувати основні ризики, які виникають в процесі реалізації програм:

– зниження інвестиційного рейтингу регіону та країни в цілому, у тому числі за рахунок згортання іноземними компаніями інвестиційних планів або перенесення термінів їх реалізації на майбутній період у зв'язку з макроекономічною невизначеністю;

– дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу;

– невиконання дохідної частини обласного та інших місцевих бюджетів, відсутність коштів у бюджеті розвитку;

– відсутність задекларованих обсягів фінансування у державному фонді регіонального розвитку або порушення процедур подання проєктів для отримання коштів;

– низька інституційна спроможність потенційних виконавців проєктів Програм;

– пасивність суб'єктів регіонального розвитку, насамперед, інституційних партнерів проєктів Програм;

– низька мотивація мешканців до участі в реалізації проєктів.

3.2. Моделювання доходів в місцеві бюджети

В процесі планування показників фінансового забезпечення регіону використовуються різноманітні моделі, які дозволяють визначити залежність між показниками функціонування регіону. Ці моделі допомагають скласти прогнози на основі врахування впливу різноманітних показників.

Проведемо моделювання залежності доходів місцевих бюджетів від показників діяльності регіону на основі формування множинної регресії.

Для побудови моделі обираємо значення доходу бюджету регіону як результативний показник і ряд таких незалежних змінних:

- обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств, тис.грн;
- кількість зайнятих працівників на підприємствах за їх розмірами за регіонами, тис. осіб;
- валовий регіональний продукт в розрахунку на одну особу, грн/особу.

Модель множинної (багатофакторної) регресії в загальному випадку має вигляд:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + a_3x_3, \quad (3.1)$$

де y – доходи регіональних бюджетів (млн. грн.);

x_1 – обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств, млн.грн;

x_2 – кількість зайнятих працівників на підприємствах за їх розмірами за регіонами, тис. осіб;

x_3 – валовий регіональний продукт в розрахунку на одну особу, грн/особу;

a_0 – вільний член рівняння регресії;

a_1, a_2, a_3 – коефіцієнти рівняння регресії, які характеризують кількісний

вплив на результуючий показник зміни величини відповідного факторного показника на одиницю його виміру.

Найважливішим етапом побудови прикладної моделі, призначеної для цілком конкретного застосування є визначення її фактичної структури.

Вхідні дані для проведення кореляційно – регресійного аналізу представлено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Основні показники діяльності регіонів України в 2019р.

Регіон	Y	X1	X2	X3
Вінницька	17 690,83	195020,0	177,4	83133
Волинська	11 673,42	187582,6	119,3	73176
Дніпропетровська	42 170,25	1088868,6	656,8	122303
Донецька	23 989,08	431120,8	276,9	49385
Житомирська	13 752,56	113446,2	131,4	70225
Закарпатська	12 749,40	62437,2	92,8	48853
Запорізька	20 259,58	306088,5	269,6	91452
Івано-Франківська	13 839,59	120448,4	109,5	63237
Київська	24 951,05	522233,5	328,8	123216
Кіровоградська	10 766,49	109979,8	110,6	77788
Луганська	8 003,88	41990,1	66,9	18793
Львівська	29 133,25	406547,6	363,4	85177
Миколаївська	12 266,30	164303,2	134,3	82121
Одеська	28 345,62	390704,9	295,6	82879
Полтавська	18 400,07	296530,3	220,0	134383
Рівненська	12 237,77	72808,2	104,2	58318
Сумська	11 338,82	107306,7	124,9	70550
Тернопільська	10 179,00	71172,2	91,1	54821
Харківська	30 513,06	393371,3	403,5	92837
Херсонська	11 069,36	74917,0	89,6	59972
Хмельницька	13 296,98	109991,2	126,8	65893
Черкаська	13 135,77	206779,8	147,5	86279
Чернівецька	8 669,24	34560,2	58,3	46135
Чернігівська	11 149,85	106688,9	118,7	78098
м.Київ	57 868,83	4024833,4	1789,6	320897

Визначимо вектор оцінок коефіцієнтів регресії.

Відповідно до методу найменших квадратів, вектор s виходить з виразу: $s = (X^T X)^{-1} X^T Y$

До матриці зі змінними X_j додаємо одиничний стовпець:

1	195020	177,4	83133
1	187582,6	119,3	73176
1	1088868,6	656,8	122303
1	431120,8	276,9	49385
1	113446,2	131,4	70225
1	62437,2	92,8	48853
1	306088,5	269,6	91452
1	120448,4	109,5	63237
1	522233,5	328,8	123216
1	109979,8	110,6	77788
1	41990,1	66,9	18793
1	406547,6	363,4	85177
1	164303,2	134,3	82121
1	390704,9	295,6	82879
1	296530,3	220	134383
1	72808,2	104,2	58318
1	107306,7	124,9	70550
1	71172,2	91,1	54821
1	393371,3	403,5	92837
1	74917	89,6	59972
1	109991,2	126,8	65893
1	206779,8	147,5	86279
1	34560,2	58,3	46135
1	106688,9	118,7	78098
1	4024833,4	1789,6	320897

Матриця Y :

17690,83
11673,42
42170,25
23989,08
13752,56
12749,4
20259,58

13839,59
24951,05
10766,49
8003,88
29133,25
12266,3
28345,62
18400,07
12237,77
11338,82
10179
30513,06
11069,36
13296,98
13135,77
8669,24
11149,85
57868,83

Матриця X^T :

83133	177,4	195020	1
73176	119,3	187582,6	1
122303	656,8	1088868,6	1
49385	276,9	431120,8	1
70225	131,4	113446,2	1
48853	92,8	62437,2	1
91452	269,6	306088,5	1
63237	109,5	120448,4	1
123216	328,8	522233,5	1
77788	110,6	109979,8	1
18793	66,9	41990,1	1
85177	363,4	406547,6	1
82121	134,3	164303,2	1
82879	295,6	390704,9	1
134383	220	296530,3	1
58318	104,2	72808,2	1
70550	124,9	107306,7	1
54821	91,1	71172,2	1
92837	403,5	393371,3	1
59972	89,6	74917	1
65893	126,8	109991,2	1
86279	147,5	206779,8	1
46135	58,3	34560,2	1
78098	118,7	106688,9	1
320897	1789,6	4024833,4	1

Перемножуємо матриці ($X^T X$)

25	9639730,6	6407,5	2139921
9639730,6	18738081576127	9000029071,66	1808373580058,6
6407,5	9000029071,66	4538596,63	979275935,4
2139921	1808373580058,6	979275935,4	256443865901

В матриці, $(X^T X)$ число 25, знаходиться на перетині 1-ого рядку та 1-го стовпця, отримано як сума добутків елементів 1-го рядка матриці X^T і 1-го стовпця матриці X .

Перемножуємо матриці $(X^T Y)$

467450,05
371309879329,99
209367224,407
52775175009,33

Знаходимо зворотну матрицю $(X^T X)^{-1}$

$$(X^T X)^{-1} =$$

0,534	1,0E-6	-0,00115	-6,0E-6
1,0E-6	0	0	0
-0,00115	0	1,8E-5	0
-6,0E-6	0	0	0

Вектор оцінок коефіцієнтів регресії дорівнює:

$$Y(X) =$$

0,534	1,0E-6	-0,00115	-6,0E-6
1,0E-6	0	0	0
-0,00115	0	1,8E-5	0
-6,0E-6	0	0	0

$$*$$

467450,05
371309879329,99
209367224,407
52775175009,33

$$=$$

4670,934
-0,0353
112,711
-0,0145

Отримане рівняння регресії:

$$Y = 4670,9344 - 0,03533X_1 + 112,7112X_2 - 0,01448X_3$$

Число спостережень $n = 25$

Число незалежних змінних в моделі 3, а число регресорів з урахуванням одиничного вектору дорівнює чисту невідомих коефіцієнтів.

З урахуванням ознаки Y , розмірність матриці - 5.

Матриця, незалежних змінних X має розміри (25×5) .

Матриця A , складена з Y та X :

1	17690,83	195020	177,4	83133
1	11673,42	187582,6	119,3	73176
1	42170,25	1088868,6	656,8	122303
1	23989,08	431120,8	276,9	49385
1	13752,56	113446,2	131,4	70225
1	12749,4	62437,2	92,8	48853
1	20259,58	306088,5	269,6	91452
1	13839,59	120448,4	109,5	63237
1	24951,05	522233,5	328,8	123216
1	10766,49	109979,8	110,6	77788
1	8003,88	41990,1	66,9	18793
1	29133,25	406547,6	363,4	85177
1	12266,3	164303,2	134,3	82121
1	28345,62	390704,9	295,6	82879
1	18400,07	296530,3	220	134383
1	12237,77	72808,2	104,2	58318
1	11338,82	107306,7	124,9	70550
1	10179	71172,2	91,1	54821
1	30513,06	393371,3	403,5	92837
1	11069,36	74917	89,6	59972
1	13296,98	109991,2	126,8	65893
1	13135,77	206779,8	147,5	86279
1	8669,24	34560,2	58,3	46135
1	11149,85	106688,9	118,7	78098
1	57868,83	4024833,4	1789,6	320897

Транспонована матрица:

83133	177,4	195020	17690,83	1
73176	119,3	187582,6	11673,42	1
122303	656,8	1088868,6	42170,25	1
49385	276,9	431120,8	23989,08	1
70225	131,4	113446,2	13752,56	1
48853	92,8	62437,2	12749,4	1
91452	269,6	306088,5	20259,58	1
63237	109,5	120448,4	13839,59	1
123216	328,8	522233,5	24951,05	1
77788	110,6	109979,8	10766,49	1
18793	66,9	41990,1	8003,88	1
85177	363,4	406547,6	29133,25	1
82121	134,3	164303,2	12266,3	1
82879	295,6	390704,9	28345,62	1
134383	220	296530,3	18400,07	1
58318	104,2	72808,2	12237,77	1
70550	124,9	107306,7	11338,82	1
54821	91,1	71172,2	10179	1
92837	403,5	393371,3	30513,06	1
59972	89,6	74917	11069,36	1
65893	126,8	109991,2	13296,98	1
86279	147,5	206779,8	13135,77	1
46135	58,3	34560,2	8669,24	1
78098	118,7	106688,9	11149,85	1
320897	1789,6	4024833,4	57868,83	1

Матриця ХТХ:

25	467450,05	9639730,6	6407,5	2139921
467450,05	12033640452,792	371309879329,99	209367224,407	52775175009,33
9639730,6	371309879329,99	18738081576127	9000029071,66	1808373580058,6
6407,5	209367224,407	9000029071,66	4538596,63	979275935,4
2139921	52775175009,33	1808373580058,6	979275935,4	256443865901

Отримана матриці має наступну відповідність:

$\sum n$	$\sum y$	$\sum x_1$	$\sum x_2$	$\sum x_3$
$\sum y$	$\sum y^2$	$\sum x_1 y$	$\sum x_2 y$	$\sum x_3 y$
$\sum x_1$	$\sum y x_1$	$\sum x_1^2$	$\sum x_2 x_1$	$\sum x_3 x_1$
$\sum x_2$	$\sum y x_2$	$\sum x_1 x_2$	$\sum x_2^2$	$\sum x_3 x_2$
$\sum x_3$	$\sum y x_3$	$\sum x_1 x_3$	$\sum x_2 x_3$	$\sum x_3^2$

Знайдемо парні коефіцієнти кореляції:

$$r_{yx1}=0,859$$

$$r_{yx2}=0,917$$

$$r_{yx3}=0,822$$

$$r_{x1x2}=0,99$$

$$r_{x1x3}=0,937$$

$$r_{x2x3}=0,935$$

Матриця парних коефіцієнтів кореляції R наведена в табл.3.7.

Таблиця 3.7

Матриця парних коефіцієнтів кореляції

-	y	x ₁	x ₂	x ₃
y	1	0.8591	0.917	0.8216
x ₁	0.8591	1	0.9899	0.9372
x ₂	0.917	0.9899	1	0.9352
x ₃	0.8216	0.9372	0.9352	1

Множинний коефіцієнт кореляції (Індекс множинної кореляції):

$$R = \sqrt{1 - \frac{133198922,657}{3293258482,99}} = 0,9796$$

Зв'язок між ознакою Y_i факторами X_i суттєвий.

Коефіцієнт детермінації.

$$R^2 = 0.9796^2 = 0,9596$$

Більш об'єктивною оцінкою є скоригований коефіцієнт детермінації:

$$\overline{R^2} = 1 - (1 - R^2) * \frac{n-1}{n-m-1} \quad (3.2)$$

$$\overline{R^2} = 1 - (1 - 0.9596) * \frac{25-1}{25-3-1} = 0.954$$

Чим ближче цей коефіцієнт до одиниці, тим більше рівняння регресії пояснює поведінку Y .

Перевірка загальної якості рівняннi регресії.

F-статистика.

Критерій Фішера.

$$R^2 = 1 - \frac{s_e^2}{\sum(y_i - \bar{y})^2} = 1 - \frac{133198922,657}{3293258482,99} = 0,9596$$

Перевіримо гіпотезу про загальну значимість - гіпотезу про одночасну рівність нулю всіх коефіцієнтів регресії змінних:

$$H_0: R^2 = 0; \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_m = 0.$$

$$H_1: R^2 \neq 0.$$

Перевірка цієї гіпотези здійснюється за допомогою F-статистики розподілу Фішера (правобічна перевірка).

Якщо $F < F_{кр} = F_{\alpha; n-m-1}$, то немає підстав для відхилення гіпотези H_0 .

$$F = \frac{R^2}{1 - R^2} * \frac{n - m - 1}{m} = \frac{0,9596}{1 - 0,9596} * \frac{25 - 3 - 1}{3} = 166,071$$

Табличне значення при ступенях свободи

$$k_1 = 3 \text{ і } k_2 = n - m - 1 = 25 - 3 - 1 = 21, F_{кр}(3; 21) = 3,1$$

Оскільки фактичне значення $F > F_{кр}$, то коефіцієнт детермінації статистично значимий і рівняння регресії статистично надійно (тобто коефіцієнти b_i спільно значимі).

Таким чином, в результаті розрахунків було отримано рівняння множинної регресії:

$$Y = 4670,9344 - 0,03533X_1 + 112,7112X_2 - 0,01448X_3$$

Можлива економічна інтерпретація параметрів моделі:

– збільшення X_1 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 0,0353 од.вимір .;

– збільшення X_2 на 1 од.вимір. призводить до збільшення Y в середньому на 112,711 од.вимір.;

– збільшення X_3 на 1 од.вимір. призводить до зменшення Y в середньому на 0,0145 од.вимір.

За максимальним коефіцієнтом еластичності $E_1 = 1,545$ робимо висновок, що найбільший вплив на результат Y надає фактор X_2 .

Статистична значимість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації і критерію Фішера.

Встановлено, що в досліджуваній ситуації 95,96% загальної варіабельності Y пояснюється зміною факторів X_j .

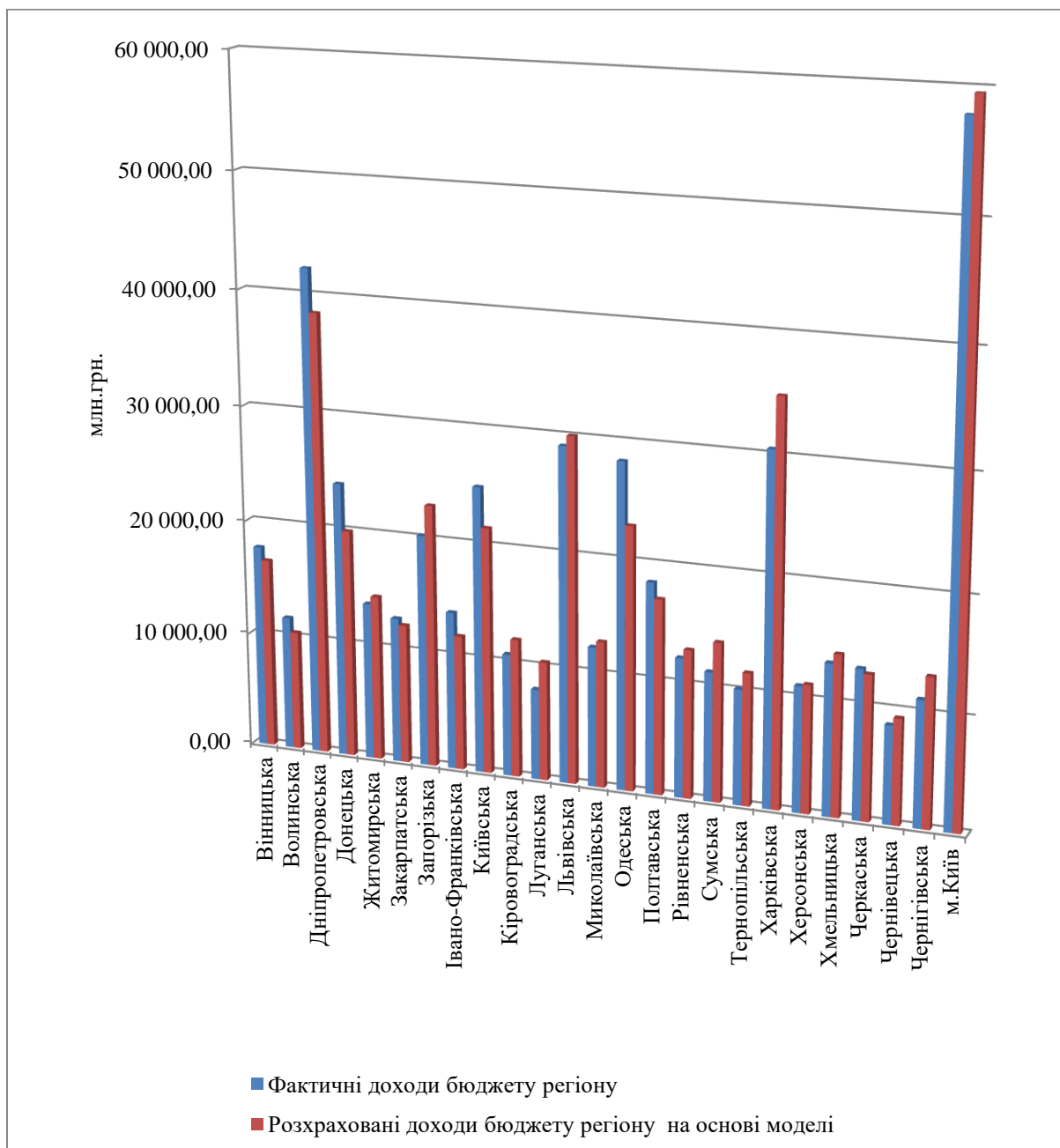
Проведемо оцінку відповідності моделі фактичним показникам. Для цього на основі визначеної моделі розрахуємо результативний показник, що наведене в табл.3.8.

Відповідність моделі фактичним значенням відображає рис.3.2.

Таблиця 3.8

**Розрахунок доходів бюджетів за регіонами України
на основі сформованої моделі**

Регіон	Уфакт	X1	X2	X3	Урозр
Вінницька	17 690,83	195020,0	177,4	83133	16572,08
Волинська	11 673,42	187582,6	119,3	73176	10430,50
Дніпропетровська	42 170,25	1088868,6	656,8	122303	38458,98
Донецька	23 989,08	431120,8	276,9	49385	19934,07
Житомирська	13 752,56	113446,2	131,4	70225	14456,27
Закарпатська	12 749,40	62437,2	92,8	48853	12217,24
Запорізька	20 259,58	306088,5	269,6	91452	22919,54
Івано-Франківська	13 839,59	120448,4	109,5	63237	11841,70
Київська	24 951,05	522233,5	328,8	123216	21495,70
Кіровоградська	10 766,49	109979,8	110,6	77788	12124,84
Луганська	8 003,88	41990,1	66,9	18793	10455,68
Львівська	29 133,25	406547,6	363,4	85177	30033,49
Миколаївська	12 266,30	164303,2	134,3	82121	12814,10
Одеська	28 345,62	390704,9	295,6	82879	22984,67
Полтавська	18 400,07	296530,3	220,0	134383	17045,12
Рівненська	12 237,77	72808,2	104,2	58318	12998,68
Сумська	11 338,82	107306,7	124,9	70550	13935,85
Тернопільська	10 179,00	71172,2	91,1	54821	11630,60
Харківська	30 513,06	393371,3	403,5	92837	34907,82
Херсонська	11 069,36	74917,0	89,6	59972	11254,65
Хмельницька	13 296,98	109991,2	126,8	65893	14122,59
Черкаська	13 135,77	206779,8	147,5	86279	12740,99
Чернівецька	8 669,24	34560,2	58,3	46135	9352,95
Чернігівська	11 149,85	106688,9	118,7	78098	13149,58
м.Київ	57 868,83	4024833,4	1789,6	320897	59534,95

Рис.3.2. Відповідність моделі фактичним значенням

Згідно із проведеним дослідженням, було визначено, що розроблена модель дійсно відповідає показникам діяльності регіонів, що підтверджується динамікою фактичного обсягу доходів бюджетів та розрахованих за визначеною моделлю.

Висновки до розділу 3

На основі третього розділу можна зробити наступні висновки:

1. Сучасні виклики глобального, національного та локального масштабів, з якими стикається Запорізька область у процесі соціально-економічного розвитку, вимагають перегляду стратегічних пріоритетів на середньострокову перспективу. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року має стати основним документом, який визначатиме напрями подальших дій у сфері реформування економіки регіону, розробки і фінансування регіональних та місцевих програм соціально-економічного розвитку.

2. Стратегія розвитку Запорізької області до 2027р, включає:

– Програму 1 відповідає Стратегічній цілі 1 «Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення», та включає в себе 3 відповідні напрями.

– Програму 2 прямо відповідає Стратегічній цілі 2 «Конкурентоспроможна економіка регіону (яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації) у національному та глобальному просторі» та включає в себе 4 відповідні напрями.

– Програму 3 прямо відповідає Стратегічній цілі 3 «Гармонійний просторовий розвиток» та включає в себе 3 відповідні напрями.

– Програма 4 прямо відповідає Стратегічній цілі 4 «Екологічна безпека та збереження природних ресурсів» та включає в себе 4 відповідні напрями.

3. Проведене дослідження структури фінансових джерел, необхідних для реалізації стратегії показало, що покриття витрат будездійснюватися наступним чином:

– в першому році -34,55% з державного бюджету, 9,2% з місцевого бюджету та 56,25% з інших джерел;

– в другому році -34,57% з державного бюджету, 12,36% з місцевого бюджету та 53,07% з інших джерел;

– в третьому році -30,59% з державного бюджету, 9,81% з місцевого бюджету та 59,6% з інших джерел.

В процесі планування заходів, також доцільно враховувати основні ризики, які виникають в процесі реалізації визначених програм.

4. В процесі планування показників фінансового забезпечення регіону використовуються різноманітні моделі, які дозволяють визначити залежність між показниками функціонування регіону. Ці моделі допомагають скласти прогнози на основі врахування впливу різноманітних показників. В розділі проведено моделювання залежності доходів місцевих бюджетів від показників діяльності регіону на основі формування множинної регресії. Для побудови моделі обрано значення доходи бюджету регіону як результативний показник і ряд таких незалежних змінних: обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств, тис.грн; кількість зайнятих працівників на підприємствах за їх розмірами за регіонами, тис. осіб; валовий регіональний продукт в розрахунку на одну особу, грн/особу. Статистична значимість рівняння перевірена за допомогою коефіцієнта детермінації і критерію Фішера.

Проведено оцінку відповідності моделі фактичним показникам. Для цього на основі визначеної моделі розраховано результативний показник. Розроблена модель дійсно відповідає показникам діяльності регіонів, що підтверджується динамікою фактичного обсягу доходів бюджетів та розрахованих за визначеною моделлю.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Розглянуто теоретичні основи формування фінансової політики промислового регіону.

В економічній літературі фінансову політику розглядають як економічну категорію, яка відображає систему цілеспрямованих заходів з досягнення державою певної мети. Метою фінансової політики є оптимальний розподіл ВВП між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями. Саме на цій основі забезпечується стійке зростання економіки, удосконалення її структури, створення умов для розвитку державних установ, господарських суб'єктів і населення.

Механізм регіональної фінансової політики – це динамічний спосіб управління фінансами окремих регіонів. Залежно від зміни зовнішнього та внутрішнього середовища він вимагає зміни своєї структури, вдосконалення в цілому або окремих своїх елементів, методів та інструментів. Фінансовий механізм приводить у дію систему фінансів відповідно до прийнятої державою концепції фінансової політики. Отже, за його ефективності можна судити про ступінь відповідності даної концепції соціально-економічної ситуації, що склалася в країні і навпаки.

За допомогою елементів фінансового механізму держава здійснює регулювання фінансових відносин. З огляду на велику різноманітність таких відносин, структура фінансового механізму є досить складною. До неї входять різні елементи, що відповідають варіативності фінансових відносин.

2. Проаналізовано особливості соціально-економічного розвитку регіонів України.

Оцінка загального рейтингу регіонів здійснена на основі інтеграції дванадцяти напрямів дослідження. Положення Запорізької області в

наведеному рейтингу дуже погане. Вона знаходиться на 23 місце. Після неї тільки Донецька та Луганська області, економіка яких постраждала протягом останніх років.

3. Досліджено показники соціально-економічного розвитку та фінансового забезпечення Запорізької області.

Запорізька область розташована на південному сході України. У 2020р. порівняно з 2019р. (за попередніми даними) індекс промислової продукції становив 91,2%. У добувній промисловості і розробленні кар'єрів обсяг виробництва зріс на 2,1%. У переробній промисловості індекс промислової продукції склав 92,7%.

У 2020р. експорт товарів становив 2923,4 млн.дол. США, імпорт – 1221,3 млн.дол. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 1702,1 млн.дол. Порівняно із січнем–листопадом 2019р. експорт зменшився на 7,1%, Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав в 2020р. 2,39 (у січні–листопаді 2019р. – 1,98).

У Запорізькій області активно впроваджуються реформа децентралізації, адміністративно-територіальна реформа, що впливає на рівень фінансової спроможності адміністративно територіальних одиниць, зміні відносин між державним та місцевими бюджетами.

Протягом 2020 року до обласного бюджету надійшло 2 444,8 млн. грн доходів (92,6 % від плану), з них до загального фонду - 2 187,2 млн. грн, спеціального фонду – 257,6 млн. грн.

У 2020 році по Запорізькій області до бюджетів всіх рівнів надійшло 22,5 млрд. грн закріплених доходів, в тому числі до державного бюджету – 8,5 млрд. грн, до місцевих бюджетів міст обласного значення, районів та територіальних громад – 11,6 млрд. грн та до обласного бюджету надійшло 2,4 млрд. грн.

Основною причиною недовиконання плану надходжень податку на прибуток на 118,8 млн. грн є скорочення податкових зобов'язань по

підприємствах металургійної галузі внаслідок зменшення рентабельності виробництва за рахунок падіння цін на металопродукцію на світових ринках з одночасним зростанням цін на сировину і енергоносії.

Для формування стратегії розвитку Запорізької області проведено SWOT аналіз, який дозволив оцінити сильні та слабкі боки Запорізької області, визначити можливості та загрози.

Децентралізація системи управління та розширення власних повноважень органів місцевого самоврядування дозволить підвищити фінансову спроможність територіальних громад, що призведе до покращення стану об'єктів соціальної інфраструктури та зменшення диспропорцій у розвитку територій та адміністративно-територіальних одиниць області. Результатом реалізації таких ініціатив може стати сповільнення темпів депопуляції сільського населення, зокрема у північно-східних районах області.

4. Визначено напрями удосконалення фінансової політики в Запорізькій області.

Сучасні виклики глобального, національного та локального масштабів, з якими стикається Запорізька область у процесі соціально-економічного розвитку, вимагають перегляду стратегічних пріоритетів на середньострокову перспективу. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року має стати основним документом, який визначатиме напрями подальших дій у сфері реформування економіки регіону, розробки і фінансування регіональних та місцевих програм соціально-економічного розвитку.

Стратегія розвитку Запорізької області до 2027р, включає:

– Програму 1 відповідає Стратегічній цілі 1 «Розвиток людського капіталу та підвищення якості життя населення», та включає в себе 3 відповідні напрями.

– Програму 2 прямо відповідає Стратегічній цілі 2 «Конкурентоспроможна економіка регіону (яка розвивається на засадах смарт-спеціалізації) у національному та глобальному просторі» та включає в себе 4 відповідні напрями.

– Програму 3 прямо відповідає Стратегічній цілі 3 «Гармонійний просторовий розвиток» та включає в себе 3 відповідні напрями.

– Програма 4 прямо відповідає Стратегічній цілі 4 «Екологічна безпека та збереження природних ресурсів» та включає в себе 4 відповідні напрями.

Проведене дослідження структури фінансових джерел, необхідних для реалізації стратегії показало, що покриття витрат буде здійснюватися наступним чином:

– в першому році -34,55% з державного бюджету, 9,2% з місцевого бюджету та 56,25% з інших джерел;

– в другому році -34,57% з державного бюджету, 12,36% з місцевого бюджету та 53,07% з інших джерел;

– в третьому році -30,59% з державного бюджету, 9,81% з місцевого бюджету та 59,6% з інших джерел.

В процесі планування заходів, також доцільно враховувати основні ризики, які виникають в процесі реалізації визначених програм.

В розділі проведено моделювання залежності доходів місцевих бюджетів від показників діяльності регіону на основі формування множинної регресії. Проведено оцінку відповідності моделі фактичним показникам. Для цього на основі визначеної моделі розраховано результативний показник. Розроблена модель дійсно відповідає показникам діяльності регіонів, що підтверджується динамікою фактичного обсягу доходів бюджетів та розрахованих за визначеною моделлю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабінова О. О. Основні принципи, напрямки та завдання державної регіональної політики забезпечення сталого регіонального розвитку. URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2011-02%286%29/11boosrr.pdf> (дата звернення 12.09.2021)
2. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента: в 2-х т. Київ: Ника-Центр, 1999. Т.1. 512 с.
3. Боровикова Е.В. Финансовый потенциал как комплексный показатель эффективности финансово-бюджетной политики. *Экономический анализ: теория и практика*. 2008. No 18. С. 45-51.
4. Боронос В.Г. Оцінка ролі фінансового потенціалу регіону в дослідженні стійкості економічного розвитку території. *Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія "Фінанси і кредит"*. 2011. No 2. С. 76-85.
5. Булатова Ю.И. Финансовый потенциал региона: содержание и структура. *Вестник СПУ*. 2010. No 3. С. 94-97.
6. Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України: підручник. Київ: НІОС, 2003. 608 с.
7. Василик О. Д. Державні фінанси України: навч. посібн. Київ: Вища шк., 2007. 384 с.
8. Василик О. Д. Теорія фінансів . Київ: НІОС, 2008. 416 с.
9. Власюк Н. І., Мединська Т. В., Мельник М. І. Місцеві фінанси. Київ : Алерта, 2011. 328 с.
10. Возняк Г. В. Фінансовий потенціал регіону та проблеми його оцінки. URL: http://www.rusnauka.com/15_APSN_2010/Economics/66671.doc.htm (дата звернення 15.09.2021)

11. Волковський Є.І. Теоретичні підходи до визначення сутності та складу фінансового потенціалу міста. *Фінанси, облік і аудит*. 2010. № 15. С. 16-23.
12. Гавкалова Н. Л. Соціально-економічний розвиток регіонів України: проблеми та перспективи. *Вісник Прикарпатського університету. Економіка*. 2012. № 9. С. 41– 44.
13. Государственные финансы: учебное пособие / Под ред В.М. Федосова, С.Я. Огородника, В.Н. Суторминой. Київ: Либідь, 1991. 276 с.
14. Дем'янчук О.І. Складові фінансового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Економіка"*. Острог: Видавництво Національного університету "Острозька академія", 2014. Випуск 25. С. 95-103.
15. Державна служба статистики України: веб-сайт. URL: <https://ukrstat.org/uk> (дата звернення: 07.09.2021).
16. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.10.2021).
17. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів / за ред. І. О. Луніної. НАН України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». Київ. 2010. 320 с.
18. Єрмошкіна О.В. Фінансовий потенціал регіонів в умовах вільного руху капіталу. *Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії*. 2012. № 2 (28). С. 120-127.
19. Загородній А.Г. Фінансовий словник [3-тє вид., випр. та доп.] / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко. Львів: Центр Європи, 1997. 576 с.

20. Зайчикова В. Пріоритети фінансової політики регіонального розвитку. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Серія “Економіка”)*. 2012. № 138. С. 30–34.

21. Звіт про стратегічну екологічну оцінку стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року URL:https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_File/original/000126/126025.pdf (дата звернення 18.09.2021)

22. Зенченко С.В. Бюджетный потенциал региона иметодические подходы к его оценке. *Региональные проблемы преобразования экономики*. ИСЭИ ДНЦ, 2008. № 1 (14). С. 158-168.

23. Исаев Э.А. Модернизация системы и развитие потенциала региональных финансов: автореф. дис. д-ра.экон. наук Минск, 2011. 40 с.

24. Інтелектуально-інноваційний розвиток регіону в контексті євроінтеграції: монографія НАН України Інститут регіональних досліджень / відп. ред. Л.К.Семів. Львів, 2009. 486 с.

25. Кайгородов А.Г., Хомякова А.А. Финансовый потенциал как критерий целесообразности финансового оздоровления предприятия. *Аудит и финансовый анализ*. 2007. № 4 URL: <http://www.auditfin.com/fin/2007/4/Номуакова/Номуакова%20.pdf> (дата звернення 19.09.2021)

26. Кириленко О. П. Фінансова незалежність місцевого самоврядування. *Фінанси України*. 2014. № 1. С. 34–37.

27. Кириленко О.П. Фінанси: навчальний посібник. Тернопіль: Т.О.В. ЦМДС, 1998. 166 с.

28. Ковалюк О.М. Актуальні проблеми фінансової політики уряду в умовах формування ринкових відносин. *Вісник Львів. ун-ту. Сер. екон.* 1997. Вип. 27. С. 21-24.

29. Ковалюк О.М. Фінанси і фінансова політика Уряду України в роки розбудови державності. *Перехідна українська економіка: стан і перспективи*. Київ: Академія. 1996. С. 136-144.

30. Ковалюк О.М. Формування національної фінансової політики як фактор соціальної безпеки населення. *Вісник Львів. комерц. академії. Сер. екон.* 2008. Вип. 4. С.307-309.
31. Козоріз М. А. Концептуальні засади управління фінансовим потенціалом регіону. *Економіст.* 2011. №5. С. 24-27.
32. Колесникова Н.А. Финансовый и имущественный потенциал региона: опыт регионального менеджмента. М.: Финансы и статистика, 2000. 240 с.
33. Концепція державної регіональної політики України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001> (дата звернення 12.09.2021)
34. Корнєєв М. В. Фінансова автономія органів місцевого самоврядування : дис. канд. екон. наук : 08.00.08. Суми, 2009. 275 с.
35. Кравченко В. Місцеві фінанси України: навч. посібн. Київ: Т-во Знання, КОО, 2009. 487 с
36. Кузькін Є. Ю. Вплив децентралізації на розвиток регіонів. Наукові праці НДФІ. 2016. № 3(76). С. 39–50
37. Кунцевич В.О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки. *Актуальні проблеми економіки.* 2004. № 7. С. 123-130.
38. Лук'яненко І.Г., Височина А.В. Управління фінансовим потенціалом територіальних громад у контексті реалізації регіональної фінансової політики. *Вісник Української академії банківської справи.* 2014. № 2 (37). С. 98-101.
39. Макроекономічне районування України: історичні витоки, сучасність та перспективи: монографія НАН України Інститут регіональних досліджень / відп. ред. С.Л.Шульц. Львів, 2011. 268 с.
40. Міністерство розвитку громад та територій України : веб-сайт. URL: <http://www.minregion.gov.ua> (дата звернення: 07.09.2019).

41. Михайлчишина Л. Фінансові інструменти регіонального розвитку: бюджетна складова. *Фінансова політика регіонального розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. з нагоди 25-річчя заснування кафедри фінансів і кредиту*. Житомир, 2019. С.44-47. URL: <http://znau.edu.ua/images/images-news/2019/11/Том%201..pdf>

42. Оцінка соціально-економічного розвитку областей та міста Києва за 2020 рік URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/monitorynh> (дата звернення: 07.10.2019).

43. План заходів на 2021-2023 роки з реалізації стратегії регіонального розвитку Запорізької області на період до 2027 року URL: <https://www.zoda.gov.ua> (дата звернення: 12.10.2019).

44. Прохорова В.В. Регулювання фінансовим розвитком регіону. URL:http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/pspe/2012_2/Prohorova_212.htm17. (дата звернення: 17.10.2019).

45. Пухир С.Т. Фінансові механізми реалізації державної регіональної політики: сучасний стан та пріоритети вдосконалення: монографія. Київ: Державний вищий навчальний заклад «Університет банківської справи», 2017. 374с.

46. Регіональні суспільні системи: монографія НАН України Інститут регіональних досліджень / відп. ред. Л.К.Семів. Львів, 2007. 496 с.

47. Ружицький Ю.В. Фінансові інструменти державної політики економічного розвитку в Україні. Автореферат дис. канд. екон. наук. Чернігів, 2017. 21 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/news>. (дата звернення: 22.10.2019).

48. Сайт Запорізької Обласної Державної Адміністрації URL: <https://www.zoda.gov.ua> (дата звернення: 07.11.2019).

49. Свірський В.С. Проблеми структурування фінансового потенціалу держави. URL:http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2009_3/136.pdf1 (дата звернення: 07.10.2019).

50. Сорокина Н.А. Финансовый потенциал коммерческой организации как элемент стратегического управления. *Власть и управление*. 2009. No 1 (46). С. 57-66.

51. Стахно Н.Д. Финансовый потенциал как механизм трансформации ресурсов деятельности организаций рекреационного комплекса. URL: http://www.nbuu.gov.ua/PORTAL/Soc_Gum/Nvfbi/2010_3/06st.pdf2 (дата звернення: 07.11.2019).

52. Стратегічний аналіз соціально-економічного розвитку Запорізької області URL: https://www.zoda.gov.ua/files/WP_Article_ (дата звернення: 27.11.2019).

53. Стратегія регіонального розвитку Запорізької області на період до 2020 рок URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/2264/strategiya-regionalnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti--na-period-do-2020-roku.html> (дата звернення: 27.11.2019).

54. Стратегія розвитку Запорізької області до 2027р. URL: <https://www.zoda.gov.ua/article/2413/strategiya-regionalnogo-rozvitku-zaporizkoji-oblasti-na-period-do-2027-roku.html> (дата звернення: 27.11.2019).

55. Теория финансов: учеб.пособие / Н.Е. Заяц, М.К. Фисенко, Т.Е. Бондарь и др.]; Минск. Высш.шк.,2008. 368 с

56. Тимошенко О.В. Фінансовий потенціал як основа соціально-економічного розвитку територіальної громади. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2012. No 1 (13). С. 123-126.

57. Толстых Т.Н., Уланова Е.М. Проблемы оценки экономического потенциала предприятия: финансовый потенциал. *Вопросы оценки*. 2004. No 4. С. 18-22.

58. Фомин П.А., Старовойтов М.К. Особенности оценки потенциала промышленных предприятий. URL:

http://www.cfin.ru/management/manufact/manufact_poten(дата звернення: 27.11.2019).

59. Хістева О.В. Фінансовий потенціал регіону: теорія і практика. URL:http://archive.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum./Tiru/2012_34/Histeva.pdf (дата звернення: 27.11.2019).

60. Шумська С.С. Фінансовий потенціал України: методологія визначення та оцінки. *Фінанси України*. 2007. № 5. С. 55-64.

61. Ягольницький О.А., Гудзь А.В. Проблеми бюджетної децентралізації в Україні. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2017. №13. С. 1283-1289. <http://dfrr.minregion.gov.ua>. (дата звернення: 27.11.2019).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А
Розрахунок показників рейтингу соціально-економічного
розвитку регіонів України за напрямом «Економічна та соціальна
згуртованість

Найменування регіону	Економічна та соціальна згуртованість							
	Загальне місце регіону за всіма напрямками	Місце регіону за напрямом	1. Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу населення		2. Найвищий дохід населення у розрахунку на одну особу населення		3. Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення, у розрахунку на 10 тис. осіб наявного сільського населення	
			гривень	місце за результатами оцінки	гривень	місце за результатами оцінки	проміле	місце за результатами оцінки
Вінницька	3	8	83175,0	9	70691,0	10	106,5	9
Волинська	12	10	73215,0	14	56603,0	20	100,8	6
Дніпропетровська	14	7	122379,0	4	92083,0	2	134,8	15
Донецька	25	24	49422,0	22	41662,0	24	-	-
Житомирська	11	21	70247,0	16	67187,0	12	147,7	18
Закарпатська	19	2	48861,0	23	51073,0	23	35,8	1
Запорізька	23	9	91498,0	6	81949,0	3	121,4	11
Івано-Франківська	17	5	63254,0	18	60276,0	18	75,3	3
Київська	8	16	123267,0	3	79263,0	5	155,0	19
Кіровоградська	10	23	77816,0	13	63472,0	16	157,9	21
Луганська	24	25	18798,0	25	26714,0	25	-	-
Львівська	5	3	85198,0	8	71150,0	8	83,6	4
Миколаївська	22	14	82149,0	11	68289,0	11	123,2	12
Одеська	13	6	82903,0	10	80164,0	4	102,8	8
Полтавська	18	13	134449,0	2	77547,0	6	146,6	17
Рівненська	2	15	58332,0	20	58814,0	19	110,4	10
Сумська	15	22	70576,0	15	71117,0	9	158,4	22
Тернопільська	7	12	54833,0	21	55570,0	21	95,0	5
Харківська	4	20	92864,0	5	73218,0	7	157,1	20
Херсонська	21	11	59987,0	19	63073,0	17	102,2	7
Хмельницька	6	19	65916,0	17	64824,0	14	130,7	13
Черкаська	16	18	86319,0	7	64254,0	15	137,3	16
Чернівецька	9	4	46136,0	24	53875,0	22	56,5	2
Чернігівська	20	17	78118,0	12	64933,0	13	134,3	14
м. Київ	1	1	320885,0	1	179302,0	1	-	-

ДОДАТОК Б

Розрахунок показників рейтингу за напрямом «Економічна ефективність»

Найменування регіону	Загальне місце регіону за всіма напрямками	Економічна ефективність														
		Місце регіону за напрямом	4. Індекс промислової продукції, відсотків до попереднього року		5. Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу населення		6. Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва, відсотків до попереднього року		7. Обсяг виробництва продукції сільського господарства на 100 гектарів сільськ. угідь		8. Індекс будівельної продукції будівництва, відсотків до попереднього року		9. Обсяг виконаних будівельних робіт у розрахунку на одну особу населення		10. Індекс споживчих цін, відсотків	
			відсотків	місце за результатами оцінки	гривень	місце за результатами оцінки	відсотків	місце за результатами оцінки	гривень	місце за результатами оцінки	відсотків	місце за результатами оцінки	гривень	місце за результатами оцінки	відсотків	місце за результатами оцінки
Вінницька	3	3	94,5	17	50771,9	10	83,9	19	2384,7	1	98,7	15	7042,7	4	102,9	1
Волинська	12	19	95,7	15	31231,1	20	100,0	7	1597,4	14	103,7	9	2465,0	16	105,8	23-24
Дніпропетровська	14	12	87,8	24	135366,4	1	84,4	18	1426,8	17	86,4	19	5723,9	6	104,5	6
Донецька	25	15	96,6	13	62158,9	8	96,0	9	951,5	22	135,5	3	2470,6	15	105,2	12-15
Житомирська	11	16	97,6	10	39163,6	14	95,1	12	1730,9	13	75,6	22	1783,2	20	104,6	7
Закарпатська	19	23	92,7	22	19249,3	23	94,8	13	1863,0	9	82,0	20	1546,7	22	105,7	22
Запорізька	23	18	92,9	21	111716,8	3	87,1	16	1055,9	20	78,1	21	1871,0	19	104,2	4
Івано-Франківська	17	11	93,4	18-19	45016,0	11	103,2	3	2209,4	4	98,3	16	2822,3	12	105,6	20-21
Київська	8	6	98,5	7	70505,2	5	80,5	20	2042,8	7	116,3	7	7089,9	3	105,2	12-15
Кіровоградська	10	24	102,2	4	37684,9	17	67,8	23	1201,1	19	64,2	25	1486,2	23	105,3	16-18
Луганська	24	25	93,4	18-19	8904,5	25	85,4	17	647,4	24	103,6	10	339,1	25	105,0	11
Львівська	5	4	105,4	1	44425,4	12	100,2	6	1857,2	10	122,7	5	5709,3	7	105,3	16-18
Миколаївська	22	22	102,6	3	55878,6	9	74,9	22	974,9	21	74,0	23	3017,5	10	104,9	9-10
Одеська	13	13	100,7	5	29687,1	21	61,6	24	673,1	23	149,1	2	12078,5	2	104,4	5
Полтавська	18	1	99,8	6	115483,4	2	87,9	15	1758,9	12	102,9	11	5940,1	5	103,7	2-3
Рівненська	2	9	97,3	11	38908,7	15	103,1	4	1872,9	8	94,5	17	2862,1	11	105,3	16-18
Сумська	15	8	95,5	16	43165,9	13	104,1	2	1853,3	11	105,9	8	1612,1	21	104,8	8
Тернопільська	7	7	91,7	23	20508,6	22	99,0	8	2318,4	2	102,2	12	2511,5	13	103,7	2-3
Харківська	4	10	95,8	14	66393,8	6	95,9	10	1548,6	16	93,1	18	5509,5	8	105,2	12-15
Херсонська	21	21	104,8	2	32008,3	19	90,7	14	1319,0	18	68,3	24	1279,4	24	105,6	20-21
Хмельницька	6	2	98,0	8	37850,9	16	95,2	11	2191,1	5	161,6	1	5301,7	9	104,9	9-10
Черкаська	16	17	96,8	12	64414,0	7	75,6	21	2101,1	6	116,8	6	2171,5	18	105,9	25
Чернівецька	9	20	85,9	25	15525,8	24	100,6	5	2258,1	3	99,1	13	2428,7	17	105,5	19
Чернігівська	20	14	93,2	20	35004,1	18	104,7	1	1585,6	15	123,8	4	2501,6	14	105,2	12-15
м. Київ	1	5	97,7	9	98590,2	4	-	-	-	-	99,0	14	14849,5	1	105,8	23-24

